

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Fr. Ioannis Poncii, Corcagia-Hiberni, Ordinis Ff.
Minorvm, Sacræ Theologiæ Lectoris Ivbilati, Olim in
Collegio Romano S. Isidori Primarij Professoris;
Philosophiæ Ad Mentem Scoti Cvrsvs Integer**

Poncius, Joannes

Lugduni, 1659

Dispvatio XXII. De Scientia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95688)

Sole; sed potest sic interponi terra: ergo potest eclipsari. Si cognitio habita de hac conclusione sit distincta, vel est distincta quatenus termini ipsius apprehenduntur clare, vel quatenus cognoscitur certo per eam, quod conclusio sit vera, vel quatenus non solum cognoscitur esse vera, sed cognoscitur causa cur sit vera. Si quatenus termini apprehenduntur clare, & cognoscitur certo veritas conclusionis, certe præmissæ etiam sunt cognitæ distincte & non confuse, quia tam bene apprehenduntur termini earum, & tam certo cognoscuntur esse veræ; si quatenus cognoscitur causa veritatis, ergo non potest haberi illa cognitio absque cognitione illa præmissarum, quibus mediantibus cognoscitur illa causa. Tunc sic, quando illa sic cognita assumeretur ad probandam præmissam, verbi gratia ad probandum quod possit poni terra inter Lunam & Solem, haberetur cognitio confusa de illa propositione, & cognitio, distincta: confusa quidem, quia haberetur illa cognitio quæ requirebatur ad cognitionem illius conclusionis: Luna potest eclipsari; distincta vero, quia haberetur cognitio altera habita per cognitionem illā distinctam.

Itaque respondeo aliter distinguendo consequens; ut demonstrata, concedo: ut cognita alio modo quam per illam præmissam quam demonstrat, nego consequentiam; & concessa probatione eius, distinguo ultimum consequens: esset notius & ignotius secundum diversas cognitiones, concedo; secundum cognitiones eiusdem rationis, nego. Præmissæ ergo primæ demonstrationis essent notiores conclusioni, quatenus conclusio non cognoscitur nisi per illas; quatenus vero cognosceretur aliunde, & propter eam sic cognitam cognosceretur præmissæ, esset notior præmissis.

Hic autem obiter advertendum, regressum demonstrationum in hoc distingui à circulo inutili, quem à veteribus aliquibus admissum Philosophus reprobatur, quod in circulo non supponatur alia cognitio de aliqua ex præmissis primæ demonstrationis, quam quæ habetur per secundam, & quod non supponatur alia cognitio de præmissa aliqua secundæ demonstrationis, quæ quæ habetur per primam; in regressu autem demonstratio non ita fiat, ut patet ex conclusione, & dictis.

DISPUTATIO XXII.

DE SCIENTIA.

Otum artificium Logicū, de quo in præcedentibus disputationibus, ad nihil aliud deseruit quam ad acquirendam scientiam & opinionem absque periculo erroris: quare non erit abs re hic de ipsamet scientia tam habituali quam actuali agere; & pauca etiam de opinione addere, nec non & fide, propter similitudinem, quam habet cum scientia & opinione.

QVÆSTIO I.

Quid sit, & utrum detur de nouo scientia.

1. **T**Res difficultates comprehendit hæc quæstio: prima est de natura scientiæ; secunda de existentia eius, & tertia de noua acquisitione ipsius.

Pro resolutione primæ difficultatis advertendum est ex *Doctore in 3. diff. 14. q. 1.* scientiæ nomen latissime patere, & plures habere significationes diuersissimas: *Primò* enim capitur pro quocunque actu, quo quis iudicat propositionem aliquam esse veram vel falsam, siue actus ille sit discursiuus, siue non discursiuus, siue certus, siue incertus, siue obscurus, siue euidens, & hoc modo dicimur scire quæ opinamur & credimus. *Secundò* capitur pro solis & omnibus cognitionibus certis & euidens, & sic actus fidei & opinionis non sunt scientiæ; bene tamē cognitiones primorum principiorum, & conclusionum ex

illis deductarum. *Tertiò* pro noticia discursiua certa & euidens, siue sit discursiua à priori, siue à posteriori, & sic actus, quibus assentimur primis principiis, non sunt scientiæ, bene tamen actus, quibus assentimur conclusioni demonstrationis tam quia, quam propter quid. *Quarto* denique accipitur strictissime pro sola noticia discursiua certa & euidens habita per demonstrationem propter quid & à priori.

Ex quibus ipsis explicationibus scientiæ secundum varias eius acceptiones, patet etiam quid sit scientia, in quacunque ex illis acceptionibus; & solum dubitari poterit, in qua acceptione ex illis accipitur scientia, prout definita est à Philosopho 1. *Post. tex. 5.* & an definitio ibi ab ipso tradita sit bona. Est autem hæc ipsius definitio: *Scientia est cognitio rei, per causam, per quam res est ita, ut non possit aliter se habere.*

CONCLUSIO

2. *Hæc descriptio scientiæ est bona, sumpta scientia in quarta acceptione.* Hæc est communissima cum Philosopho supra, & probatur, quia omni & soli conuenit, & abique superfluitate explicat eius naturam, quatenus distinguitur ab omni alia re.

Dicitur *cognitio*, quod intelligendū est de cognitione proprie dictæ, quæ est intellectiua, & per hoc distinguitur ab omnibus aliis rebus, quæ non sunt talis cognitio, & conuenit cum omni cognitione intellectiua, ut cum intellecta principiorum, fide, opinione, &c.

Dicitur *rei per causam*, per quod denotatur quod scientia hic descripta debeat esse cognitio habita de aliqua propositione, ex eo quod cognoscatur causa connexionis prædicati, & subiecti talis propositionis, & per hoc distinguitur à fide, quæ est cognitio alicuius propositionis habita, non ex eo quod videatur causa veritatis istius propositionis, sed ex eo quod aliquis dixit talem propositionem esse veram. Distinguitur etiam per hoc, & ab intellectu principiorum, hoc est ab illa cognitione, quam habemus de principiis ob euidentiā ipsorum, seu ob euidenter connexionem primorum principiorum, quam habent ex seipsis independenter ab aliquo medio, ex quo posset inferri; & à scientia à posteriori, qua cognoscitur veritas alicuius propositionis, ex eo quod videatur aliquis affectus, qui esse non posset absque tali veritate, Nam quamuis possit dici quod illa cognitio habeatur per causam, quæ determinat intellectum ad habendam illam cognitionem, tamen non potest dici quod illa cognitio sit cognitio rei seu propositionis cognitæ per causam; v.g. quando aliquis cognoscit terram esse interpositam inter Solem, & Lunā ex eo quod non appareat Luna, non est verum quod cognoscatur terram esse interpositam per causā eius, sed potius per effectum; & hinc patet quod scientia in hac acceptione, & pro ut hic describitur, debeat esse cognitio rei per causam non in cognoscendo tantum, hoc est, quæ sit causa cur cognoscatur res; sed etiam in essendo, hoc est quæ sit causa cur propositio scita sit vera.

Dicitur denique, *ita ut aliter se habere non possit*, per quod denotatur, quod scientia debet haberi per causam talem, ut non possit esse talis causa, quin res scita ita se habeat, quemadmodū scitur aut cognoscitur; & per hoc excluditur error, quo cognosceret, aliquis aliquid per causā, quæ reuera non esset causa; & etiam opinio, quæ cognosceretur res per causā, quæ probabiliter esset causa, sed tamē non esset tam necessaria causa, quin posset propositio cognitæ per illam esse aliter, quam cognosceretur, non obstante illa causa, ut si quis cognosceret quod omnis mater diligit filium, & quod amor filij causet dolorem de morte eius.

Nec sufficit ad scientiā proprie dictam hic descriptā, quod aliquis cognoscat re per causam huiusmodi, quæ scilicet sit vere à parte rei causa necessaria veritatis propositionis scitæ; sed debet cognoscere illā esse causam talem, aliā posset dubitare de re scita non minus, quam si non esset talis causa. Per hæc patet veritas nostræ conclusionis, ad quam tamen melius percipiendam aliqua obicienda sunt.

3. *Obiicies*

3. *Obiicit primò*: Vna ex conditionibus scientiæ proprie dictæ est, quod sit discursiua, & hinc Philosophus descripsit supra demonstrationem per ordinem ad scientiam dicens eam esse orationem facientem scire & propterea etiam dicitur communiter, quod demonstratio sit perfectissimum instrumentum ex omnibus instrumentis logicis, quia scilicet est instrumentum, quo solo acquiri potest scientia: sed illa conditio non explicatur in prædicta descriptione: ergo non est bona.

Respondeo primò, ad descriptionem rei non esse necessarium, ut omnes conditiones & proprietates, aut etiam prædicata essentialia eius exprimantur in ea, sed sufficere quod declaratur natura eius secundum aliquam rationem, secundum quam distinguí possit ab omnibus, quæ sunt diuersæ rationis ab ipsa: unde, permissa maiori & minori, negari potest in forma consequentia.

Respondeo secundò, authores dupliciter philosophari de scientia supra descripta: aliqui enim dicunt de ratione eius essentiali, & intrinseca esse, quod sit discursiua formaliter loquendo, vel saltem hoc esse proprietatem eius; alii id negant, asserentes sufficere, quod sit virtualiter discursiua, & propterea cōcedūt Deo & Angelis cognitionem scientiæ, prout à nobis descripta est, etiam si Deo negent discursum formalem, & multi ex ipsius cum negent Angeli. Ita sentit noster *Doctor quæst. 4. prologi Bussol. 10. quæst. 5. Sotus hic capit. 3. & plures alij.*

4. Quod ad me attinet, existimo hanc quæstionem esse mere de nomine, & independenter ab eius decisione posse nostram conclusionem defendi. Quod sit de nomine patet, quia non est dubium, quin nomen scientia posset capi pro cognitione discursiua formaliter rei per causam, & etiā pro cognitione rei per causam siue discursiua formaliter, siue non; & si priori modo caperetur, certum est, quod scientia deberet esse discursiua formaliter; si posteriori modo, certum est, quod non omnis deberet esse talis formaliter. An autem capiatur primo, vel secundo modo, est mere de nomine, & si attendamus ad verba Aristotelis, certum est quod in illis nulla particula habeatur, per quam limitetur scientia ab ipso descripta ad solam discursiuam formaliter. Nec refert quod ipse loquatur de scientia acquisibili per demonstrationem, nam non est necesse, quod omnis demonstratio sit discursus formalis; cur enim discursus virtualis, per quæ effectus cognosceretur per causam, non esset demonstratio? Sed, ut dixi, tota hæc controuersia est de nomine, & parui propterea momenti: quare melius est defendere conclusionem independenter ab ipsa.

Itaque si dicatur non requiri ad scientiam hic descriptam, quod sit discursiua formaliter, distinguí debet maior; quod sit discursiua formaliter, nego; quod sit discursiua virtualiter, vel virtualiter, concedo maiorem, & nego minorem: eo enim ipso, quod dicitur quod sit cognitio rei habita per cognitionem causæ eius, significatur, quod scientia sit aliquo modo discursiua: nam esse aliquo modo discursiuam, non est aliud quam esse cognitionem vnius propositionis acquisitam per cognitiones aliarum propositionum, ex quarum cognitione necessitate sequitur illa cognitio, & hoc totum significatur per illam periculum. Si vero dicatur ad scientiam hanc rigorosam necessarium esse, quod sit discursiua formaliter, concedi potest maior, & negari debet minor, dicendumque significari rationem discursus per illam particulam, *quod sit cognitio rei per causam*, intelligendo illam sic, ut sit cognitio rei habita per cognitionem aliam distinctam causæ ipsius.

5. Quod totum ut melius percipiatur, aduertendum est discursum formalem esse cognitionem vnius propositionis habitam vi duarum aliarum cognitionum, quibus cognoscuntur præmissæ, ex quibus sequitur illa cognitio. Discursus vero virtualis est, quando eodem actu cognoscit quis præmissas & conclusionem, & cognoscitur conclusio ob connexionem ipsius cum illis præmissis.

Obiicit secundò. De ratione scientiæ est, quod sit certa & euidentis: sed in prædicta descriptione non exprimitur

hæ proprietates: ergo non est bona.

Respondetur potest primò, negando consequentiam, propter rationem præmissam in responsione prima ad obiectionem præcedentem.

Respondeo secundò negando minorem, eo enim ipso, quo dicitur, quod sit cognitio rei per causam, quæ non possit esse, quin res scita sit, prout scitur, significatur, quod sit cognitio certa: nam ex hoc ipso & illa res scita habet esse talis, & cognoscitur debere esse talis, & non posse esse aliter; ad hoc autem, ut cognitio sit certa, nihil aliud præter hoc requiritur: ergo in prædicta descriptione sufficienter exprimitur certitudo scientiæ.

Deinde eo ipso, quo dicitur esse cognitio rei per causam eius in essendo, quæ causa cognoscitur cognitione euidenti (qualiter supponendum est causam illam cognosci debere) esse causa eius, sequitur etiam cognitionem illam debere esse euidentem; nam cognitionem esse euidentem nihil aliud est quam esse cognitionem, per quam apparet res euidenter: rem autem apparere euidenter non est aliud, quam vel apparere ex terminis suis, quemadmodum apparent prima principia, vel apparere, ipsam habere cognitionem necessariam cum rebus sic apparentibus, hoc est cum primis principiis. Quamuis autem conclusio non cognoscatur ex vi terminorum apprehensorum, & propterea non sit euidentis ex terminis; tamen quando proponuntur principia, ex quibus sequitur, apparet connexio illius cum illis principiis, & propterea, si principia sint euidentia, conclusio etiam euidentis censeri debet, cum hoc tantum discrimine, quod principia prima sint euidentia immediata ex vi ipsorum terminorum apprehensorum sine dependentia ab aliis propositionibus; conclusio vero non sit sic euidentis immediate, sed mediate tantum, hoc est cum dependentia ab euidentia aliarum propositionum. Et hinc colligo actum, quo aliquis cognosceret Antichristum esse futurum, ex eo quod videret euidenter Deum reuelasse futuritionem eius, & præterea reuelationem diuinam esse infallibilem, esse actum euidentem (quidquid dicant alii, & quidquid sit utrum sit actus fidei, nec ne, de quo in materia de fide Theologica) quia apparet connexio veritatis eius cum illis præmissis, & determinatur intellectus tam ad præmissas, quam ad conclusionem illam iudicandam. Quod autem alii dicunt ulterius ad cognitionem euidentem requiri, quod sit ex aliquibus principiis intrinsece connexionis cum propositione cognita, ut ex causa eius vel effectu ab ipso procedente, vel ex euidentia terminorum, omnino gratis dicitur, nec poterunt inquam assignare rationem, cur cognitio quæ haberetur de causa per effectum eius, sit euidentis, & cognitio quæ haberetur per duas propositiones euidentes non sit euidentis; de quo tamen fultus in prædicta materia, ubi etiam plura tradidit solent de certitudine cognitionis. Hæc de prima difficultate.

Quantum ad alias duas difficultates, celebris erat Academicorum sententia negatiuè omnino dari scientiā vllā, contra quos fultus tractatu particulari disputauit S. Augustinus. Quam quidē sententiā non existimo solū intelligendā de scientiā illa rigorosa quartæ acceptionis paulo ante descripta, sed de omni cognitione certa, & infallibili, omnē enim talē negasse mihi videntur Academici.

Nec minus erat celebris Platoniorum sententia, qui dari quidem multarum rerum cognitiones certas, & infallibiles fatebantur, negabant tamen vllam talem de nouo acquiri, sed ante infusam fuisse omnes huiusmodi à Deo animabus, quam corporibus infunderentur, & ex hac infusione traditas obliuioni, & postea successu temporis, quandoque in memoriam reuocari.

CONCLUSIO II.

6. Dantur multarum rerum cognitiones certæ, & infallibiles tam discursiue quam non discursiue, & quidem de nouo acquisite, Hæc est omnium Peripateticorum, & Theologorum sententia contra Academicos quoad primam, certam, & Platonicos quoad secundam partem.

Probaturs prima pars, quia experimur in nobis cognitiones multas certas, & infallibiles, de quibus nulla ratione dubitare possumus, ut quod omne totum sit maius sua parte; quod de quolibet verum sit pro quocumque instanti temporis quod sit vel non sit; quod numerus quaternarius constet ex duobus binariis, & sit distincta rationis à binario, & ternario; quod ternarius non possit diuidi adæquate in duos numeros æquales; quod quaternarius possit, quod nos ipsi videamus, audiamus, intelligamus; quod bonum sit amandum, malum fugiendum, Deus sit colendus, parentes obseruandi: ergo dantur plures cognitiones certæ, & infallibiles. Quod vero dentur plures tales non discursiue, patet, ex exemplis iam propoſitis: quod autem dentur etiam plures discursiue, patet, quia si dentur aliqua cognitiones non discursiue certæ, nihil obstat quo minus ex pluribus talibus possit inferri aliqua alia cognitio certa mediante discursu: & quod id actu fiat, patet discurrendo per singulas scientias, in quibus multæ tales reperiuntur.

Confirmatur ad hominem, quia vel Academici cognoscunt certo, & infallibiliter non dari ullam cognitionem certam, aut ullam rem, de qua possit haberi talis cognitio, vel non cognoscunt; si cognoscunt, ergo datur aliqua cognitio certa, & obiectum aliquod sic cognoscibile; si non cognoscunt, ergo non debent tam pertinaciter illud asserere contra tot Doctores, qui videntur sibi oppositum cognoscere.

Probaturs secunda pars, quia experimur de nouo nos acquirere plures tales cognitiones, quas nunquam ante habuimus actu: nec est dicendum quod illas habuimus, antequam animæ corporibus infunderentur, tum quia gratis id diceretur absque autoritate, ratione, experientia: tum quia quamuis nunquam ante cognouissemus hanc propositionem; quod omne totum est maius sua parte, eo ipso, quo proponeretur intellectui, determinaretur ad cognoscendum certo, quod esset vera; & idem est de cæteris propositionibus, quæ de facto certo cognoscuntur: ergo quæcunque præcedens cognitio, quæ haberetur de illa propositione, esset impertinens ad illam habendam: tum denique quia falsum est animas fuisse creatas, antequam infunderentur corporibus, ut suo loco dicemus, & definitum est in *Concilio Bracharenſi primo cap. 6.*

7. Obiicies primo pro Academicis: scientia & cognitio quæcumque certa est de re inuariabili, & necessaria: sed nulla res huius mundi est inuariabilis, & necessaria: ergo de nulla tali potest haberi scientia, aut cognitio aliqua certa.

Respondetur primo cum communi sententia distinguendo maiorem: de re inuariabili, & necessaria quantum ad existentiam aut accidentia ita, ut non possit esse indifferens ad existendum vel non existendum, sed debeat necessarium existeret, & ita ut non possit perdere aliqua accidentia ex iis, quæ semel habet, aut acquirere aliqua de nouo, nego maiorem; quantum ad essentiam, & connectionem essentia cum suis proprietatibus sic, ut res cuius essentia debeat necessarium esse istius essentia, & res habens tales proprietates, debeat necessarium habere tales proprietates, & non possit esse quin habeat tales, loquendo de proprietatibus metaphysicis, concedo maiorem. Similiter distingo minorem: res huius mundi sunt inuariabiles quantum ad existentiam aut accidentia, concedo minorem; quantum ad essentiam, & proprietates, nego minorem, & consequentiam.

Respondetur secundo distinguendo maiorem; de re inuariabili, secundum quod cognoscitur certo, concedo; nam quod cognoscitur certo, non potest unquam ita variari, quin sit, prout sic cognoscitur: de re inuariabili secundum alias rationes, nego maiorem. Et similiter distingo minorem: nulla res est inuariabilis, & necessaria secundum illam rationem, secundum quam terminat cognitionem certam, nego; secundum alias rationes, concedo minorem, & nego consequentiam.

Respondetur tertio, de re variabili quoad existentiam posse haberi cognitionem certam, quod existat, ut patet in actibus vitalibus nostris, quos certo & infallibiliter cognoscimus existere, quando existunt, quia experimur illos,

& ex illis cognoscimus certo cognitione experientiali nos viuere, quamuis non necessario existerint tunc, sed potuerint non existere. Itaque sufficit ad cognitionem certam, quod impossibile sit illud non esse pro instanti, pro quo cognoscitur, ex suppositione quod cognoscatur, siue simpliciter possit existere, siue non. Vnde in forma distingo iterum maiorem: de re inuariabili simpliciter, nego; de re inuariabili ita, ut ex suppositione scientia non possit non esse, prout cognoscitur per scientiam, concedo maiorem, & similiter distingo minorem; sunt variabiles simpliciter, tranſeant; sunt variabiles ita, ut ex suppositione cognitionis, quæ habetur de ipsis, non debeat se habere prout cognoscitur se habere per illam cognitionem, nego minorem & consequentiam.

8. Obiicies secundo pro iisdem: Omnis nostra cognitio dependet à sensibus, ut patet tum autoritate Philosophi 1. *Met. 1. & 2. Post. 16.* tum experientia, sed sensus decipiuntur sapissime; visui enim apparet baculus fractus in aqua, qui non est fractus: ergo nullam possumus habere cognitionem certam, quia nulla cognitio potest esse certa, quæ dependet à cognitione incerta.

Respondetur distinguendo maiorem, quatenus species rerum habentur de facto dependenter ab operationibus sensuum, concedo; quatenus cognitio omnis intellectus debet esse solum circa obiecta sensuum, aut conformis apprehensioni sensuum, nego maiorem, & permitta minori nego consequentiam, ad cuius probationem dico bene posse cognitionem certam dependere à cognitione incerta, quando cognitio certa non est conformis cognitioni incerta, sed solum dependet ab ipsa in ordine ad accipiendas species deseruiantes simplici apprehensioni. Plura deseruiunt ad maiorem intellectionem huius responsionis habebuntur ex dicendis in libro de anima.

9. Obiicies tertio pro Platonicis: Quando aliquid volumus scire de nouo, vel illud sciimus ante, vel ignorauimus; si primum, ergo illud non sciimus de nouo totaliter, sed solum recordamur eius; si secundum frustra laborabimus, quia etiam si occurrat quod querimus, non tamen cognoscemus illud, sicut querens seruū fugitiuum antea incognitū, etiam occurrente non cognoscet.

Confirmatur experientia pueri interrogati à Socrate de multis rebus Geometricis, qui non minus apte respondit, quam si antea iis studiuisset.

Confirmatur secundo experientia Pythagoræ qui dicebat se multarum rerum recordari, quas antequam infunderetur anima ipsius suo corpori, cognouit.

Respondetur ignorare nos antea sepe, quæ de nouo sciimus: ad cuius impugnationem nego sequelam, quia cognoscimus illud de nouo, etiam si nunquam ante cognosceretur, ex eo quod obiectum determinatiū intellectus de nouo proponatur. Quemadmodum enim albedo nunquam ante visū oculum dispositū, cui proponitur, bene determinat ad visionem sui, ita hæc propositio de nouo proposita intellectui: omne totum est maius sua parte, determinat intellectum ad iudicandum quod sit vera. Illud autem de seruū fugitiuo nullo modo est simile, quia ille non cognoscetur, quoniam neque ipse se proderet, nec adessent alia principia determinantia ad cognitionem ipsius, in casu autē nostro esset principium determinans intellectum ad cognitionem obiecti ante ignoti.

10. Confirmatur hoc primo, quia sicut qui reperit seruū ante cognitū, non solum cognoscit illuminet, sed cognoscit etiam ipsum fuisse cognitū à se ante, si cognoscatur per recordationem; ita similiter, quando cognoscimus aliquid de nouo, si illa cognitio esset recordatio, deberemus cognoscere quod illud fuerit ante à nobis cognitū, ut est euidēs, sed hoc est manifeste contra experientiam: ergo non omnis cognitio nostra necessarium est recordatio.

Confirmatur secundo: quia qua ratione cum primum producta, aut creata est anima nostra, cognoscebat aliqua non cognita ante, poterat etiam hodie cognoscere aliqua non ante cognita: est enim eadem ratio: ergo non est necessarium ad cognitionem nouam præcessisse aliquam aliam.

Ad primam confirmationem respondeo, puerū illum apte respon-

respondisse, quia res bene proponebatur ipsi, & determinabatur intellectus eius à rebus sic propositis ad veras cognitiones, non quia antea illa sciuit.

Ad secundam confirmationem respondeo, non esse credendum Pythagoræ, qui studio propria sententia defendendæ splendide poterat mentiri, nec habet ullam verisimilitudinem, quod ille solus recordaretur talium rerum. Quod si etiam experientia illius esset credenda, tamen non inde inferitur, quod quidquid ipse, aut nos cognoscimus, antea illud cognouerimus, & de nouo solum recordemur illius: unde experientia illa, quamuis esset vera, non esset ad rem.

QVÆSTIO II.

De obiecto scientiæ.

Non quero iā de obiecto adæquato scientiæ vllius totalis cōprehendētis plures scientiās partiales, sed potius de obiecto cuiuslibet scientiæ particularis: nec etiā quero de scientiæ particularis obiecto cōplexo, hoc est, de propositione obiectiua, ad quā terminatur scientia, seu quæ cognoscitur per illā: sed de obiecto incompleto, quod est subiectū talis propositionis. Capiō autē scientiā hic, non in illo rigore, in quo cōprehendit solummodo cognitiones rerū per causas, sed quatenus extendit se ad cognitionē discursiuā, certā & euidentē, quæ cognoscitur aliqua propositio propter connexionem veritatis ipsius cum veritatibus aliarū propositionum, siue in illis aliis propositionibus proponatur causa istius veritatis, siue effectus, siue quacumq; demū alia ratio.

CONCLUSIO I.

De quo possit haberi scientia certa.

11. De quacumque re, cui necessario conuenit aliquod prædicatum, cuius connexio cum illa re euidenter cognosci potest per alias duas propositiones euidenter cognitās, potest haberi scientia in acceptione iam dicta. Hæc patet ex natura ipsius scientiæ, quæ in illa acceptione non est aliud, quam cognitio discursiua certa & euidentis habita ex euidentia aliarum propositionū, cum quarum veritate veritas istius rei scitæ habet euidentem connexionē; sed cognitio quæ cognosceretur de quacumq; re huiusmodi prædicatū necessario ipsi cōueniens ex vi taliū propositionum esset huiusmodi: ergo esset scientia, ergo de quacumq; tali potest haberi scientia in hac acceptione.

De ente rationis potest haberi scientia.

12. Hinc habetur primò, quod de entibus rationis possit dari scientia, quia habent huiusmodi prædicata conuenientia ipsis; & sane qui dicunt instrumenta logica, vt syllogismum vt sic, definitionē, demonstrationem, &c. formaliter constitui per entia rationis, & ea, vt sic formaliter constituta, esse obiecta Logicæ, debent id cōcedere, vel negare Logicæ esse scientiā; & qui negant Logicam per se agere de entibus rationis, concedunt tamē posse intellectum fabricare entia rationis in obiectis Logicæ, quæ quidem entia ficta rationis habeant diuersā naturā pro diuersitate fundamenti, & termini, aut muneris ipsis ab intellectu attributi, similiter debent concedere quod vniū ens rationis ex ipsis possit cognosci esse diuersæ rationis fictæ ab alio ente rationis, & habere etiam diuersam proprietatem fictā à proprietate alterius, & quod illa diuersa proprietates fictæ ipsius possit demonstratiue probari de ipso per suam descriptionem aut definitionem.

Dices: scientia proprie dicta solum potest esse de re seu ente simpliciter: ergo nequit esse de ente rationis.

Confirmatur, quia scientia proprie dicta nequit esse nisi de re, quæ potest definiri: sed ens rationis nequit definiri: ergo.

Respondeo, negando antecedens replicæ, & minorem confirmationis. Quod si quis tamen velit scientiā rigorosissimam esse illam, quæ habetur de re aliqua aut ente simpliciter, & solam talē rem posse proprie & rigorose definiri, dicat consequenter ens rationis non posse definiri definitione rigorosa, nec scientiā rigorosam de eo haberi posse, nec hoc est contra resolutionem iam datā neq; enim loquimur de scientia aut definitione in tali rigore, sed de scientia, prout dicitur notitiā certā, & euidentem discursiuā, & de definitione prout dicitur orationem explicatiuā naturæ rei, siue realis, siue rationis

13. sequitur secundò de singularibus posse dari scientiam, nam potest discursiue de quocumque indiuiduo humano cognosci certo & euidenter per discursum à priori quod sit risibilis ex eo, quod sit rationalis; à posteriori quod sit rationalis ex eo quod sit risibilis; & potest cognosci de ipso quod non sit multiplicabilis in plura indiuidua, de quibus prædicetur in quid.

Dices: secundum Philosophum. 1. Poster. tex. 181. & 7. Met. tex. 53. & aliis locis: scientia habetur tantum de vniuersalibus, nec datur de singularibus.

Respondeo Philosophum & alios auctores sic loquentes, quibus tribuenda est autoritas, explicandos sic, vt sensus sit, quod scientia illa, quibus cognoscuntur de rebus proprietates consequentes essentias earum, non habeantur per se primo de singularibus, quatenus singularia sunt, sed per se primo de ipsa natura vniuersali in singularibus inclusa, & secundario tantum de singularibus: verbi gratia scientia quæ cognoscitur, quod Petrus sit risibilis non habetur per se primo de Petro quatenus Petrus est, sed de natura humana: & secundario tantū habetur de Petro, ex eo scilicet quod includat naturā humanam. Itaque in hoc sensu non habetur scientia de singularibus, secundū Philosophū, & veritatē. Rursus non habetur aliqua scientia de vilo singulari, per quam cognosci possit determinatum aliquod singulare, vt distinguitur ab omni alio singulari: non obstat enim quacumque cognitione, quam habemus pro hoc statu de Petro, posset nobis aliquod aliud indiuiduum sic proponi, vt non possemus ipsum discernere à Petro, & sic vt possemus dubitare, an esset Petrus, nec ne. In hoc etiam sensu potest dici, quod de singularibus non habeatur scientia, aut notitiā aliqua certa.

De ente per accidens potest haberi scientia.

14. Sequitur tertio, quod de ente per accidens possit dari scientia, quia reuera potest aliquis certo cognoscere de pariete albo, quod non habeat aliquā per se vnam proprietatem, & quod sit distincta rationis ab ente per se, & potest cognosci ex defectu proprietatis vnius per se de ipso, quod non sit vnum per se in essentia per discursum à posteriori, & ex defectu essentiae vnius per se potest cognosci à priori de ipso, quod non habeat proprietatem per se vnam, & potest de aggregato ex lapidibus, & lignis tali modo cōpositis, seu cōiunctis inter se cognosci certo quod sit habilis ad habitationē commodam, aut inhabilis, & sic multæ proprietates demonstrantur in scientia Arithmetica de numero, in Musica de numero sonoro, in Perspectiua de linea visuali, in Politica de republica: quam etiā sententiam docet expresse Auerſa q. 24. sect. 4. qui plures alios citat pro se.

Dices: Aristoteles 6. Met. c. 2. & lib. 11. c. 9. negat de ente per accidens dari vllam scientiam, quam etiam doctrinam amplectitur Scotus variis locis. Et confirmari potest ex eo quod tale ens nequeat definiri, scientia autem haberi nequit, nisi de re definibili.

Respondeo Philosophum & Doctorem loqui de scientia in magis rigorosa acceptione, quam hic de ea agimus, quatenus scilicet sumitur pro cognitione, quæ aut cognoscitur aliqua proprietas per se vna de aliquo per definitionem rigorosam, quæ est vnius per se solummodo; aut per proprietatem per se vnam cognoscitur definitio per se vna alicuius rei. Et per hoc patet ad confirmationem; scientia enim in hac rigorosa acceptione non habetur nisi de re rigorose definibili, qualis est res vna per se; bene tamen potest scientia in largiori acceptione haberi de rebus aliis.

QVÆSTIO III.

Utrum scientia actualis possit esse simul cum opinione & fide de eodem obiecto in eodem intellectu.

15. Non est dubium, quin de eodē obiecto materiali, seu de eadem propositione obiectiua possit vnus intellectus habere scientiā, & alius opinionē, & alius fidem; nec etiā dubium est, quin idem intellectus (modo simul habere possit plures actus iudicarios diuersarum propositionum) possit habere fidē de vno obiecto, vt de futuritione Antichristi, opinionē de altero,

ut de rotunditate terræ, & scientiam de alio, ut de risibilitate hominis. Dixi autem notanter, modo simul, habere possit plures actus indicatiuos, quia si non potest, certum est quod non possit habere simul opinionem & fidem, & scientiam, etiam de diuersis obiectis, sed impossibilitas hæc non oritur, quantum est ex hoc capite, ex eo quod illi actus habeant aliquam incompatibilitatem inter se, sed ex limitatione intellectus, qui nequit attendere pluribus obiectis per iudicia distincta; unde quantum ad hoc æque non poterit habere simul duas opiniones aut duas scientias totales de diuersis obiectis, ac opinionem & scientiam, nec denique ex eadem hypothese potest dubitari, quin idem intellectus possit de eodem obiecto imcomplexo habere simul fidem & opinionem in ordine ad diuersa prædicata, nihil enim impedit, quominus de homine possit quis scire, quod esset risibilis & credere quod esset bonus, & opinari quod esset amicus.

Difficultas ergo hic examinanda propriissime consistit in hoc, an ex suppositione quod intellectus possit habere plures actus simul, & iudicare simul plures propositiones aut eandem propositionem secundum diuersam motum, sit talis incompatibilitas inter fidem actuale, opinionem, & scientiam respectu eiusdem intellectus & obiecti terminatiui complexi, ut intellectus idem nequeat simul scire, credere, & opinari eandem propositionem obiecti uam esse veram, v. g. hominem esse risibilem.

16. *Prima sententia* est, quod non possit habere idem intellectus scientiam, opinionem, & fidem, nec actuale, nec habituale de eadem propositione obiectiua. ita *Caiet. 1. Poster. c. 26. Sot. q. 8. a. 2. Tolet: Louanienfes, Complutenfes*, & alij, quam etiam sententiam tribuit. *Auerſa q. 29. sect. 4. nostro Soto in 3. dist. 24.*

Secunda sententia extreme opposita asserit scientiam, fidem, & opinionem tam actuale, quam habituale posse simul esse de eadem propositione in eodem intellectu. Hanc tenet *Alensis 3. par. q. 79. Antisiodor. lib. 3. tract. 3. q. 4. Bonau. 3. dist. 24.* & plures alij citati ab *Auerſa supra*, qui eam putat esse expresse sententiam *D. Thoma 1. 2. q. 69. art. 3. & 3. par. 1. q. 9.* quantum ad opinionem & scientiam, licet primam tenere videatur de fide & scientia.

Tertia sententia tenet fidem, scientiam, & opinionem actuale non posse esse simul, bene tamen habituale. Sic *Fonseca 6. met. c. 1. q. 1. Conimbric. Ruin. Vallius, Di. dactis à Iesu & plures alij hic.*

Quarta sententia est plures actus non posse esse simul in eodem intellectu de eadem propositione, quorum vnus sit Fides, alter Opinio, alter Scientia, iuxta tertiam sententiam; bene tamen eundem actum posse esse circa eandem propositionem ex diuersis medijs, demonstrationis scilicet, & opinatio, qui propterea actus, ut respicit vnū medium possit habere rationem scientiæ, & ut respicit alium rationem opinionis, Hanc tenet *Durandus q. 1. Prologi. Fonseca 6. met. cap. 1. sect. 1. Conimbric. Tolet. hic & alij.*

Quinta sententia est, diuersos actus scientiæ, opinionis & fidei, & etiam vnicum actum ob motiua diuersa opinionis, fidei & scientiæ posse haberi de eodem obiecto. Ita *Arriaga disp. 6. subsect. 3.*

Sexta sententia considerat opinionem, prout talis dicitur, quæ non habet pro obiecto propositionem necessariam, sed contingentem, & talem negat posse esse cum scientia eiusdem propositionis; de quo nemo dubitare potest: sed incompatibilitas non oritur ex ratione formali opinionis, & fidei, quasi ideo non possit haberi fides, quia habetur opinio, sed ex ratione ipsiusmet propositionis obiectiua, quæ quia contingens est, nequit sciri propriè loquendo. Unde nec in diuersis intellectibus, nec in eodem successive potest dari scientia, & opinio de propositione tali. Secundo considerat opinionem, prout habet annexam actualem formidinem, & sic negat eam posse haberi simul cum scientia in eodem intellectu. Tertio considerat eam, prout est assensus probabilis absque tali formidine actualiter annexa, & sic concedit opinionem & scientiam actuale posse esse simul de potentia abso-

facto nequeant connaturaliter esse simul. Hanc tenet *Auerſa supra*, & iuxta eam explicari, & conciliari possent aliquæ ex prædictis sententijs.

Quia est fides.

17. Ut resoluat hæc difficultas, oportet primò declarare aliquam uaturam fidei, & opinionis, supponendo ex antedictis quid sit scientia.

Itaque *fides humana* (de qua potissimum hic agimus, relicta consideratione fidei diuinæ pro Theologia) si loquamur de actuali, est actus, quo assentimur alicui propositioni ex eo, quod aliqua creatura dixerit nobis illam esse veram; *fides autem habitualis* est habitus, quo facilitamur ad talem actum habendum. Dixi autem, *alicui creaturae*, & non alicui homini, ut comprehenderetur etiam fides, quam quis haberet Angelo, aut animæ separatae; nam licet secundum etymologiam nominis fides humana sit illa, quæ præstat homini, tamen ex communi Doctorum usu, capitur pro omni illa fide, quæ non exhibetur Deo, & consequenter, ut sic, comprehendit fidem omnem, quæ credimus tam hominibus quam Angelis, ac animabus separatis, & cuiusque demum creaturæ rationali potenti concipere res, & significare suos conceptus.

18. *Hinc patet primò*, fidem spectare ad intellectum, ad quem spectat omnis assensus aut dissensus; quod tamen non ita intelligendum est, quasi non concurrat etiam ad eam aliquo modo voluntas, existimo enim, non nisi uolentem credere, & propterea dependere eam aliquo modo à voluntate; id quod patet tum experientia, tum ex eo quod fides diuinæ, & opinio habent talem dependentiam, de quibus, & de fide humana est eadem ratio quantum ad hoc.

Patet secundo, omnem assensum fidei humanæ habere solummodo pro motiuo auctoritatem humanam esse obsecrum, in euidentem, ac etiam incertum, Et quidem obscurus, & in euidentem, quia neque propositio credita determinat intellectum ex vi terminorum ad assensum, neque motiuum, quod est auctoritas aut reuelatio humana, siue proponatur clare, siue obscure, habet talem connexionem cum propositione illa, quin non obstante existentia istius motiui, posset propositio illa esse aliter, quæ creditur cuius ratio est, quod omnis creatura est ex se fallibilis auctoritatis, tum quia potest decipi in rerum cognitione, tum quia potest decipere, & consequenter non obstante quod quæcumque creatura dicat aliquid esse tale, posset intellectus dubitare de veritate eius. & posset etiam discredere: quæ etiam est ratio, cur omnis talis actus sit incertus ex vi motiui: quotiescumque enim motiuum assensus non habet talem connexionem cum propositione, circa quam assensus versatur, quin non obstante existentia motiui, propositio illa possit aliter se habere, & assensus possit esse falsus, talis assensus est incertus, & de eo dubitari potest.

19. Et hinc ulterius fit, ut omnis actus fidei humanæ possit esse cum formidine de opposito; quia si intellectus reflectat supra non necessariam connexionem motiui cum veritate assensus, poterit habere hunc actum in intellectu; quod possit fieri ut iste actus non sit verus; & in hoc consistit formido se tenens ex parte intellectus: & si uoluntati displiceret quod non esset verus ille actus, apprehendendo falsitatem actus, tanquam malum quid, potest de eo timere sicut & de alijs malis, & in hoc consistit formido se tenens ex parte uoluntatis. Dixi autem quod omnis actus fidei possit esse cum formidine, non autem quod debeat esse semper cum formidine actualiter, quia experientia constat sepe nos credere hominibus absque ulla actuali formidine, siue ex parte intellectus, siue ex parte uoluntatis; cuius etiā ratio est, quod utraq; formido proueniat ex eo quod intellectus consideret actum non esse necessariam connexionem motiui, v. g. reuelationis cum reuelata, quæ creditur; non est autem necesse ut, quoties credit, consideret hoc, & consequenter non est necessariū ut actu formidet siue ex parte intellectus, siue ex parte uoluntatis. Vltèrius ut formidet ex parte uoluntatis, deberet apprehendere falsitatem actus per modum mali;

Quid fides humana.

Spectat ad intellectum.

Fides humana omnis est in euidentem & incerta.

Omnis actus fidei potest, sed non debet esse cum formidine.

non est autē necessarium, ut eam semper sic apprehendat, & consequenter non est necessarium, ut semper habeat formidinem se tenentem ex parte voluntatis, etiam quando haberet formidinem illam ex parte intellectus.

Quid sit Opinio.

20. **O**pinio prout distinguitur à cognitione certa, & fide (sic autē de ea hic agimus) est cognitio iudicativa incerta alicuius propositionis, habēs aliud motuum, quam revelationem, aut autoritatem dicentis.

Hæc descriptio in re ipsa vix ab ullo negari potest, quamvis in terminis non soleat dari: *pater* autem, quia omni, & soli convenit. Dicitur *cognitio iudicativa*, per quod distinguitur à simplici apprehensione, & convenit cum iudiciis scientificis, & fidei. Dicitur *incerta*, ut distinguitur à iudiciis scientificis, & quibuscumque certis, & in hoc convenit cum actibus fidei humanæ. Dicitur denique *ob aliud motuum, quam autoritatem aut revelationem dicentis*, ut distingatur à fide.

Si autem quæras, unde colligi poterit quod cognitio aliqua sit incerta: Respondeo, ex eo quod motuum assentiendi sit tale, ut facta debita reflexione super naturam eius, possit intellectus dubitare de veritate rei cognitæ. Ideo autem in particulari poterit mediante reflexione dubitare de veritate propositionis, quam opinatur veram, vel quia non est evidens ex terminis, nec talis ut determinet intellectum omnem percipientem terminos ad assensum, vel quia non inferitur ex præmissis evidenter, & determinantibus intellectum.

Duplex opinio,

21. Duplex autem est opinio, sicut duplex est assensus certus: una *immediata*, qua assentimur alicui propositioni absque discursu, propter verisimilitudinem connectionis extremorum, quamvis illa connectio non sit certa, nec evidens, & propositiones, quibus sic assentimur absque discursu, sunt prima principia probabilia. Hanc autem opinionem descripsit. *Philosophus 1. Poster. tex. 195.* dicens eam esse estimationem immediatam propositionis & non necessitatem. Quod non est ita intelligendum, quasi non possit haberi opinio de propositione, quæ reuera à parte rei sit necessaria veritatis; nā quando probabiliter iudicant Thomistæ materiam primam non posse esse absque aliqua forma, & Scotistæ iudicant probabiliter posse materiam primam esse absque omni forma, certum est alteram ex illis propositionibus iudicatis esse necessariam à parte rei veritatis, ergo opinio versari potest circa propositionem à parte rei necessariam veritatis. Vult igitur *Philosophus* quod propositio iudicata probabiliter nō sit necessaria veritatis, quātū ad cognitionem iudicatis sic, quin possit dubitare de opposito.

22. *Alia est opinio*, qua quis iudicat aliquam propositionem esse veram, ex eo quod inferitur ex pluribus, aut una propositione: quæ iudicatur probabiliter vera, & hæc est opinio *discursiva*, & differt tantum à priori per hoc quod sit discursiva.

Omnis opinio est obscura.

Ex his sequitur primo opinionem quamcumque esse obscuram, quia si non esset obscura, determinaretur necessario intellectus ad epinionem tam bene, quam determinatur ad scientiam. *Sequitur secundo* eam posse admittere formidinem non minus, quam fides potest, modo supra explicato. *Sequitur tertio* opinionem omnem esse liberam; si enim propositio, quam opinamur veram, non determinat necessario intellectum, voluntas poterit impedire, quo minus intellectus assentiat, non obstante quod proponatur illa propositio cum motivo assentiendi: quod confirmatur experientia; qua constat nos, vel assentiri, vel dissentiri, prout volumus, rebus quæ non sunt evidentes.

23. *Quæres primo*, an ex duabus præmissis, quarum utraque sit probabilis, possit inferri conclusio falsa evidenter, aut ex duabus præmissis, quarum una sit certa & altera probabilis.

Aversa quæst. 29. art. 2. asserit ex duabus probabilibus posse deduci conclusionem manifeste falsam: sed tūc non erit probabile copulatione illarum præmissarum esse veram, licet probabile sit quilibet eorum esse veram, datque exemplū. Ex his duabus propositionibus probabilibus quidquid existit in re natura existit propria existenz

tia: materia prima non existit propria existentia. Ex his inquam duabus propositionibus probabilibus sequitur in bona forma hæc tertia: ergo materia prima non existit; quæ propositio est evidenter falsa, ut suppono.

Negar autem posse inferri conclusionem falsam evidenter ex duabus præmissis, quarum una sit certa, & altera probabilis: quia si conclusio sit evidenter falsa, poterit opposita eius, tanquam evidenter vera, assumi velut præmissa certa evidenter, & ex ea, & alia propositione certa inferri per deductionem ad impossibile, quod aliqua ex præmissis sit evidenter falsa: sed non erit evidenter falsa illa præmissa, quæ est evidenter certa; ergo altera, & sic non erit probabilis, quia omni propositioni probabili potest intellectus assentiri; non potest autē assentiri propositioni evidenter falsæ: ergo nulla propositio evidenter falsa est probabilis.

24. *Circa hanc doctrinam*, ut appareat quo sensu sit vera, & quo non, advertendū est sine dubio propositionem, quæ sit evidenter falsa respectu vnius intellectus, posse deduci tā ex duabus, quæ sunt alii intellectui probabiles, quam ex duabus, quarū una sit probabilis, & altera evidens: ex conclusionibus oppositis, quæ in diversis scholis inferuntur ex duabus probabilibus, & ex una probabili, & altera evidenti, certū est alterutram esse evidenter falsam Deo, & Angelis, & aliquibus quandoque hominibus.

25. *Rursus* æque certum est non posse vnum intellectum conclusionem sibi evidenter falsam inferre ex duabus, quibus assentitur probabiliter, neque ex duabus quarum vni assentitur probabiliter & alteri certo; unde si oppositum huius sentit *Aversa*, doctrina ipsius non est approbanda. Secundam partem huius resolutionis facit ipsemet *Aversa*. Probatur prima pars, quia si posset quis inferre talē conclusionem, maxime in exemplo illo de materia prima ab *Aversa* adducto: sed certissimū est eundē intellectū non posse simul assentiri his præmissis etiā probabiliter: quidquid existit, existit propria existentia; materia primæ nō existit propria existentia; nā alias assentiret & dissentiret primæ propositioni, eo. n. ipso quod iudicat aliquid existere sine propria existentia debet iudicare quod nō omne existēs existat propria existentia.

Itaque ut prædicta doctrina sit vera, *sensus primæ partis* esse debet, quod aliquis possit inferre conclusionem sibi & aliis evidenter falsam ex una propositione sibi probabili, & alia aliis illis probabilis, & hoc cōnuincit exemplum illud de materia prima, cuius maior est probabilis Scotistis, minor Thomistis, & conclusio utriusque evidenter falsa. *Sensus autem secundæ partis* debet esse, quod non possit conclusio evidenter falsa pluribus inferri ex una, quæ sit evidenter certa illis pluribus, & altera quæ sit probabilis vlli ex illis: & ratio huius est quod non possit conclusio esse falsa evidenter illi, qui iudicat propositionem illam non certam, ex qua & alia certa inferitur esse probabiliter veram; nam eo ipso quod videt conclusionem esse falsam evidenter videbit illam propositionem, quæ non est certa, esse falsam, & consequenter non poterit iudicare illam esse probabiliter veram.

26. *Quæres secundo*, an supposito assensu præmissarum determinetur intellectus ad assensum conclusionis probabilis ex illis illata.

Respondeo non esse dubium quin necessitetur quoad specificationem, sic scilicet, ut non possit dissentiri: ratio est manifesta, quia inuoluitur ipsa conclusio in præmissis aut omnibus, aut alicui ex illis. Si autem loquamur de necessitate quoad exercitium, illi qui tenent intellectū non necessitari necessitate exercitii ad assensum scientificum, supposito assensu præmissarum, sed posse voluntatem impedire illum assensum, idem vel à fortiori, vel æq; sine dubio dicent de assensu conclusionis probabilis; unde difficultas solum potest esse in nostra sententia, qui putamus necessitari intellectum, supposito assensu præmissarum certarum & evidentium, ad assensum conclusionis certæ & evidenter ex illis deductæ.

Et quod ad me attinet, existimo satis probabile esse quod nō necessitetur intellectus necessitate exercitii ad assensum

Intellectus autem neque conclusio evidenter falsam ex duabus sibi probabilibus deducere.

An necessitetur intellectus ad assensum conclusionis probabilis ex illis illata.

Potest admittere formidinem.

Bb iij assen

assensum cōclusionis probabilis, quia nō magis videtur assensus prēmiffarum & connexionis cōclusionis cū prēmiffis necessitare ad assensum cōclusionis, quam ipsæ prēmiffæ determinant ad assensum circa se; sicut nec magis determinatur intellectus ad assensum scientificum, quam ad assentiendum prēmiffis euidētibz secundum omnes, imo minus secundum multos: ergo quandoquidem non determinetur ad assentiendum prēmiffis, non determinabitur assentiendum cōclusioni; quamvis determinet volūtas ipsum ad assentiendum prēmiffis. Nec refert quōd cōclusio habeat necessariam connexionem cum prēmiffis, nam hinc non sequitur nisi quod sit probabilis, sicut sunt prēmiffæ: ex hoc autem non sequitur determinari intellectum.

Confirmatur, quia licet ex duabus propositionibus vna non potius sit vera quam altera, tamen potest quis vni assentire non assentiendo alteri, ita plane in proposito.

Dices: quod determinat intellectum ad assensum cōclusionis, est iudicium de connexionē cōclusionis cum prēmiffis iudicatis, & assensus prēmiffarum: ergo quoties illa adfunt; necessitabitur intellectus ad assensum non obstante renitentia voluntatis.

Respondeo distinguendo antecedens: assensus prēmiffarum euidētium, concedo: probabilem nego. Ratio autem disparitatis est, quod non possunt prēmiffæ apparere euidētes, & cōclusio esse connexa cum ipsis, quin appareat cōclusio euidēs: vnde quando iudicantur prēmiffæ esse euidētes & cōclusio connexa, debet iudicari cōclusio esse euidēs: sed quando iudicantur prēmiffæ aut vna ex illis esse probabilis, quamvis videatur cōclusio connexa, non apparet tamen euidēs, & propterea nō habet determinari intellectus.

Dices: in prēmiffis virtualiter inuoluitur cōclusio: ergo assentiens prēmiffis debet assentiri cōclusioni.

Respondeo negando consequentiam, loquendo de assensu actuali, ac formali.

Resolutio quæstionis.

His præsuppositis, resoluenda iam restat quæstio principalis.

CONCLUSIO I.

28. Si fides & scientia nequeunt esse simul, opinio & scientia nequeunt esse simul. Hæc videtur esse contra D. Thomam; sed patet, quia est eadem ratio de incompatibilitate fidei & opinionis cum scientia, quia sicut obiectum creditum, quia tale, est ineuidēs, incertum, obscurum, ita etiam obiectum opinatum: sed nulla est particularis ratio, cur obiectum idē non posset esse creditū & scitū, nisi quia obiectum creditum, quia tale, debeat esse obscurum & incertū, & obiectum scitū debeat esse clarum & certū: ergo tam incompatible est obiectum opinatum cum obiecto scito, ac obiectum creditum.

CONCLUSIO II.

29. Si nequeant haberi in eodem intellectu plures actus circa idem obiectum, quorum vnus sit fides, alter scientia, alter opinio, nec poterit vnus actus esse ex diuersis motiuis scientie, opinionis, & fidei. Hæc est communior contra quartam sententiam, & patet manifeste, quia ideo reputant illi plures actus, quia sequeretur obiectum esse simul clarum & obscurum, certum & incertum respectu eiusdem intellectus: sed hoc ipsum sequeretur, si esset vnus actus ex diuersis illis motiuis: ergo si plures illi actus nequeant esse simul, nec poterit vnus talis.

CONCLUSIO III.

30. Si possent dari plures actus simul, quorum vnus sit fides, alter opinio, alter scientia de eodem obiecto, non tamen dicendum est, quod idem actus possit habere rationem scientie, & opinionis, & fidei. Hæc etiam videtur à fortiori esse contra quartam sententiam, quia cum dicant auctores eius, quod possit vnus & idem actus esse ex motiuis scientie, & opinionis, & fidei, quāuis negent posse dari diuersos actus, quorum vnus sit ex motiuis fidei,

alter ex motiuis opinionis, alter ex motiuis scientie, à fortiori id deberent dicere, si putarent posse simul dari tales actus.

Probatur ab aliquibus primò, quia idem actus nequit specificari simul à pluribus motiuis: ergo nequit idem actus esse ex pluribus his motiuis. Hæc probatio non erget, quia facile negari potest antecedens, loquendo de specificatione partiali.

Probatur solet secundo, quia sequeretur quod esset actus diuersarum specierum, nimirum opinionis & fidei; sed hoc est absurdum: ergo. Hæc etiam probatio non sufficit, negari enim facile potest sequela; neque enim esset diuersarum specierum, sed esset vnius speciei, distinctæ rationis, & ab actu, qui solum haberet rationē scientie, & ab actu, qui solum haberet rationem fidei, & ab actu qui solū haberet rationē opinionis: participaret tamen aliquam rationē istarū specierū, quatenus tenderet in obiectū ex motiuis illis, ex quibz cederent illi alii actus.

Confirmatur insufficiencia harum duarum probationum, quia voluntas secundum plures ex aduersariis potest ex diuersis motiuis diuersarum virtutum elicere aliquem actum, v.g. velle dare elemosynam ex motiuis charitatis, liberalitatis, iustitiæ, & ille vnus actus esset actus charitatis, iustitiæ & liberalitatis, nec esset tamen diuersarum specierum, sed eiusdem speciei participantis æqualiter naturam diuersarum specierū, & specificaretur ex diuersis motiuis extrinsecis, quæ motiua respiceret intrinsecè: ergo non est inconueniens, quod idem actus specificetur ex pluribus motiuis, aut participet aliquam rationem plurium specierū.

31. *Probatur tertio*, quia absurdum videtur quod necessitetur intellectus & non necessitetur ad eundem actū: sed hoc sequeretur ex opposito cōclusionis nostræ, ergo. Probatur minor, quia eo ipso, quo ille actus esset scientificus, necessitaretur intellectus ad illum, & eo ipso, quo esset opinio, non necessitaretur ad illum. Hæc probatio solum vrget in sententia nostra, qui putamus necessitari intellectū ad assensum scientificum, supposito assensu prēmiffarum. Sed in sententia aliorum id negantium & tenentium quod assensus scientificæ cōclusionis sit liber, non vrgeret.

Fortassis etiam non vrgeret multum in nostra, quandoquidem ille actus esset absolute liber, quamvis enim necessitetur intellectus ad assentiendum cōclusioni scientificæ, non tamen per talem speciem actum, qui etiam esset opinio aut fides; sed hoc haberet, mediante consensu voluntatis.

Probatur ergo aliter conclusio contra omnes, quamcumque tenuerint sententiam. Licet intellectus possit habere plures actus circa diuersas cōclusiones ex motiuis scientie, & opinionis, tamen de facto nequit habere vnum actum ex diuersis illis motiuis circa plures cōclusiones: ergo quamvis de facto posset habere plures actus ex diuersis motiuis scientie, & opinionis circa vnam cōclusionem, non tamen poterit habere vnum actum ex diuersis illis motiuis circa eandem cōclusionem. Probatur sequela à paritate rationis, quia eadem ratione qua posset habere vnum actum ex diuersis illis motiuis, circa vnam cōclusionem, posset etiam habere vnum actum circa diuersas cōclusiones, & sicut vna cōclusio determinat sibi vnum actum, ita & vnum motiuis determinat sibi vnum actum.

Confirmatur, quia ideo nequeunt duæ cōclusiones cognosci vnico actu ex diuersis motiuis, quia vnica cōclusio cum vno motiuis est sufficiens causa vnius actus, & consequenter quoties proponitur sufficenter, causabit illum vnico actu; sed vna cōclusio cum vno eo motiuis scientie, verbi gratia, est sufficiens causa actus scientie, qui non sit opinio; ergo causabit illum actum, & consequenter non causabit actum, qui sit opinio.

32. Hinc probatur vltimus cōclusio nostra: quotiescūq; applicatur causa naturalis ad æquata alicuius effectus ad productionē eius, producet illū effectū, nisi ponatur aliquod impedimentum: sed cōclusio scientificæ proposita cum intellectu est causa ad æquata actus scientie.

Eadem est incompatibilitas fidei & scientie, ac opinionis & scientie.

Vnus actus nequit haberi, qui sit fides aut opinio & scientia, nisi plures tales actus possint haberi simul.

Quamvis fides & scientia possint esse simul, non tamen vnus actus potest habere rationem vtriusque.

Vnus actus potest esse extrinsecus motiuis.

sciētiæ, quæ non est simul actus opinionis: ergo quoties applicatur sufficienter abſque impedimēto cauſabit illum actum: ſed quando proponitur conſuſio cum motiuo ſciētiæ, & opinionis, & fidei, applicatur ſufficienter intellectui, aliàs non poſſet intellectus producere actum, qui eſſet ſciētiæ, & opinio; nec ponitur aliquod impedimentum, ergo tum producitur actus, qui eſt ſciētiæ, & non eſt opinio; ſed ex ſuppoſitione quod intellectus tum aſſentiat ſciētiæ illi conſuſioni per actum illum, qui eſt ſciētiæ, & non eſt opinio, non debet dici quod aſſentiat ſciētiæ per alium actum, qui ſimul eſt ſciētiæ & opinio, nec debet dici quod intellectus habeat virtutem ſimul producendi duos aſſenſus ſciētiſcos: ergo reuera intellectus non poſſet producere actum, qui eſt ſimul ſciētiæ, & fides, ac opinio.

33. *Dices*, poni impedimentum in tali caſu, quia ſcilicet ſimul proponitur eadem conſuſio ſub motiuo fidei, & opinionis.

Contra primò, quia gratis dicitur quod illa propoſitio ſub aliis illis motiuis ſit impedimentum quo minus conſuſio propoſita ſub motiuo ſciētiæ poſſit cauſare actum, qui ſolummodo ſit actus ſciētiæ, & non opinionis aut fidei, modo non ſit impedimentum, quo minus poſſit producere actum, qui ſit ſciētiæ vllò modo.

Contra ſecundò, quia inde ſequeretur quod non poſſet intellectus ſimul habere plures actus, quorum vnus ſit ſciētiæ, alter fides, & alter opinio; ſed certe videtur abſurdum quod intellectus poſſit habere vnum ſimul ex illis diuerſis motiuis, & non poſſit habere ſimul plures actus ex illis motiuis, & iam oſtendimus oppoſitum in prima conſuſione.

34. *Obijciēs* contra hanc conſuſionem: vnus actus volūtatis poſſet eſſe ex diuerſis motiuis, miſericordiæ v. g. liberalitatis, & iuſtitie: ergo vnus actus intellectus poſſet eſſe ex diuerſis motiuis ſciētiæ, opinionis, & fidei. Probatur conſequentia à paritate rationis. Hoc eſt poſſibile fundamentum oppoſitæ ſententiæ. Aliqui negant antecedens: & ſuppoſito quod poſſit cum fundamento negari, non ſolum tolleretur hoc fundamentum, ſed confirmari poſſet cōcluſio illo exemplo hoc modo: Non poſſet volūtās elicere vnum actum ex diuerſis motiuis virtutis, quamuis poſſit ſimul habere plures actus ex illis diuerſis motiuis: ergo nec intellectus poſſet elicere vnum actum ex motiuis ſciētiæ, opinionis & fidei, quæ quidem conſequentia eſt ſatis apparens; ſed antecedens videri poſſet eſſe contra experientiam, de quo tamen ſuo loco, nempe in materia de actibus humanis.

Reſpondeo nunc aliter negando conſequentiam obiectiōis: & diſparitas eſt, quod voluntas non ſit cauſa naturaliter agens reſpectu ſui actus, nec conſequenter obiectum propoſitum ſub vno motiuo determinat ipſam ad actum; ſiue proponatur ſub ſolo illo motiuo, ſiue proponatur ſub diuerſis motiuis, & conſequenter non eſt inconueniens quod voluntas poſſit vno actu tendere in illud obiectum, ſiue ex vno ſolo motiuo, ſiue ex pluribus, prout ipſi placet. At intellectus eſt cauſa naturaliter agens reſpectu actus ſciētiæ, opinionis & fidei, licet quantum ad actus opinionis, & fidei ſubordinetur voluntati; vnde determinabitur ad plures actus poſitis iſtis motiuis, ſi illa motiua ſimul poſſint mouere ipſum; nec à voluntate poſſet determinari ſic, vt poſſit pro libito voluntatis aut vnum actum, aut plures actus elicere circa obiectum ſub omnibus illis motiuis; ſed ſi velit voluntas quod aſſentiat ob illa motiua, ſuppoſita illa volitione, determinabitur ad plures actus, quorum vnus reſpiciat vnum motiuum, & alter alterum: quod valde aduertendum eſt hic.

CONCLVSIO IV.

Habitus
opinionis
& fidei
nequit in
actum qui
non ſit
opinionis
aut fidei,
35. Non poſſet actus aliquis procedere ab habitu opinionis aut fidei, qui ſit actus ſciētiæ, & non opinionis, aut fidei. Hæc eſt comuniſſima contra *Fonſecam ſupra*, & *pater*, tum quia non conſtat experientia, aut ratione, aut auctoritate, quod habitus opinionis habeat talem vim; tum quia ſequeretur, quod habitus opinio-

nis & fidei eſſet habitus ſciētiæ, quia nihil aliud eſt habitus ſciētiæ, quam habitus qui facilitat intellectum ad ſciētiæ actum producendum; tū quia habitus omnis limitatur ad ſuum obiectum motiuum formale, ita vt non poſſit concurrere ad actum, niſi ex illo motiuo: ergo habitus opinionis non poſſet concurrere ad actum ſciētiæ, niſi ex motiuo opinionis: ſed ſi actus ille eliceretur ex motiuo opinionis, ſequeretur quod eſſet actus opinionis cōtra hypotheſim: ergo, & c. tū deniq; quia fructaneus eſſet concurſus habitus opinatiui ad illum actum.

CONCLVSIO V.

36. *Actus ſciētiæ & opinionis nequeunt naturaliter eſſe ſimul in eodem intellectu de eadem conſuſione.* Hæc eſt authorum primæ, tertie, quartæ, & ſextæ ſententiæ contra ſecundam & quintam ſententiam.

Probatur primò, quantum ad opinionem & fidem, quatenus habent ſecum annexam formidinem de oppoſito propoſitionis, quam quis opinatur & credit; quia impoſſibile eſt quod quis formidet de oppoſito propoſitionis, quam euidenter & certo ſcit eſſe veram: ſed ſcit omnem propoſitionem circa quam verſatur actus ſciētiæ, eſſe certam & veram euidenter: ergo nequit habere de vlla tali fidem, aut opinionem cum formidine de oppoſito iſtius propoſitionis.

Probatur ſecundò vniuerſaliter de opinione & fide ſecundum ſe, etiam quatenus poſſint eſſe abſque actuali formidine, quia experientia conſtare videtur nos non moueri per auctoritatem fallibilem, aut motiuum incertum ad aſſentiendum propoſitioni, quando habemus motiuum certum & euidenter ad aſſentiendum ipſi: ergo nequit eſſe ſimul actus fidei, aut opinionis cum actu ſciētiæ de eadem propoſitione, etiam quando non addeſſet actualis formido de oppoſito iſtius propoſitionis.

37. *Probari ſolet tertio*, quia non poſſet intellectus determinari neceſſario ad aſſenſum propoſitionis, & determinari libere ad aſſenſum eiufdem ſimul: ſed determinatur neceſſario, quando habet actum ſciētiæ, & libere quando habet actum fidei aut opinionis: ergo nequit habere tales actus ſimul. Hæc probatio non ſufficit, quia licet eſſet inconueniens, quod determinaretur libere ad vnum aſſenſum, & determinaretur neceſſario ad eundem, non eſſet inconueniens quod determinaretur neceſſario ad vnum aſſenſum ex vno motiuo, & non determinaretur neceſſario, ſed libere ad alterum aſſenſum circa eandem propoſitionem per aliud motiuum.

38. *Probari ſolet quarto* ſatis communiter, quia non poſſet idem obiectum eſſe euidenter, & ineuidenter, clarum, & obſcurum, certum, & incertum, quia hæc ſunt contradictoria vel formaliter, vel virtualiter, hoc eſt talia, ex quibus ſequitur contradictio: ſed ita accideret, ſi darentur ſimul de eadem propoſitione fides, opinio & ſciētiæ: ergo nequeunt eſſe ſimul. Hæc probatio non ſolum probat conſuſionem connaturaliter, ſed etiam de potentia abſoluta.

Reſpondent tamen aduerſarij ad hanc probationem negando maiorem cum ſua probatione, dicunt enim contradictoria eſſe debere de eodem ſecundum idem: ſed non competeret illi propoſitioni obiectiue eſſe euidentem, & ineuidentem, certam, & incertam ſecundum idem; quia competeret ipſi eſſe euidentem, & certam, ſecundum quod terminaret actum ſciētiæ, obſcuram vero & incertam quatenus terminaret actus opinionis, & fidei: ergo illa non ſunt contradictoria, nec formaliter, nec virtualiter.

39. *Contra* hanc reſponſionem, ſi hæc doctrina eſſet vera, ſequeretur quod ex nullis actibus ſequeretur contradictio, nequidem ex amore, & odio eiufdem obiecti, nec ex aſſenſu, & diſſenſu eiufdem conſuſionis: ſed hoc eſt abſurdum: ergo & illa doctrina, ex qua ſequitur. Probatur ſequela, quia dato amore, & odio eiufdem obiecti, aſſenſu, & diſſenſu conſuſionis eiufdem, poſſet dici quod contradictoria illa prædicata non conuenirent eidem propoſitioni ſecundum idem: poſſet enim dici quod amaretur, vt terminat amorem, & ſecundum motiuum amoris; odio haberetur vt terminaret odium, & ſecundum motiuum

motuum odij, & quod eadem propositio esset iudicata vera, vt terminaret assensum, iudicata falsa vt terminaret dissensum. Et eodem modo posset dici quod calor, & frigus in summo esse possint in eodem subiecto, quia non sequeretur contradictio secundum idem, esset. n. summe frigidum secundum frigus, & non esset summe frigidum secundum calorem. Immo posset dici quod forma, & negatio eius non essent contradictoria in eodem subiecto: nam non haberet subiectum illud vtramque secundum eandem rationem; sed haberet formam, vt afficeretur per formam, & haberet negationem, vt afficeretur per negationem.

Vnde patet certissimum illud axioma, quod scilicet contradictoria, vt sint vere contradictoria, debeant esse secundum idem, non debere sic intelligi, vt obiectum materiale proximum, cui dicerentur competere illa contradictoria, non possit considerari sub diuersa ratione per ordinem ad ipsam contradictoria. Sed debet sic intelligi quod non sint censenda contradictoria, quae competunt alicui secundum diuersas rationes materiales, vt si competeret homini esse similis Angelo in rationalitate, & dissimilis in animalitate aut materialitate, nec etiam quae sic competunt rei, vt non excludat simpliciter alterum. Quare oportet vt aduersarij ostenderet quod illa praedicata, quae asseruntur contradictoria in probatione, competant propositioni secundum diuersas rationes materiales; aut non sint talia, vt vnum excludat simpliciter alterum ab illa propositione.

40. Alij respondent negando minorem, quia in tali casu obiectum deberet dici simpliciter clarum, & certum, & non deberet dici simpliciter obscurum aut incertum; sicut si quis vno oculo videret rem clare, aut alio obscure, diceretur simpliciter videre clare, & obiectum diceretur simpliciter clare visum; & si quis percuteret aliquem vna manu grauitur, altera leuiter, diceretur simpliciter grauitur percussus, & percussus diceretur simpliciter grauitur percussus.

Hac responsio reducit difficultatem realem ad questionem de nomine: nec vilo modo satisfacit, primo, quia tam simpliciter posset dici percussus leuiter vna manu percussus leuiter, ac percussus grauitur, si esset percussus grauitur altera manu; & idem est de obiecto viso obscure per vnum oculum, & clare per alterum: aequum. n. simpliciter potest dici visum obscure, & visum clare, nec dari potest ratio vlla cur ita non diceretur, aut dici posset. Secundo, quia licet possit obiectum videri clare vno oculo, & obscure altero, tamen non potest videri clare, & obscure simul ab eodem oculo; & similiter licet possit res percuti grauitur vna manu, & leuiter altera, tamen non potest percuti grauitur, & leuiter simul eadem manu: ergo idem intellectus non potest videre clare, & obscure simul idem obiectum.

Dices disparitatem esse, quod potentia illa externa sint limitata ita, vt non possint habere plures actus simul respectu eiusdem obiecti ex diuersis motibus, quod admodum possunt intellectus, & voluntas.

Contra: hinc solum habetur quod possit intellectus habere plures actus circa idem obiectum ex pluribus motibus, sed non habetur quod possit habere plures actus quorum vno videret clare, & altero obscure obiectum.

41. Melius responderi posset ad hanc probationem communem, examinando rem a fundamentis, vt videatur an claritas, & obscuritas, certitudo, & incertitudo sint compatibilia simul, aut incompatibilia de eodem obiecto respectu eiusdem intellectus. Itaque obiectum opinionis, & fidei non videtur esse alio modo obscurum, inuidens, & incertum, nisi quatenus proponitur sub ratione motiua, quae non habet necessariam connexionem cum veritate rei creditae aut opinatae, sic vt implicaret rem illam aliter se habere, supposita existentia illius motiui. Obiectum vero scientiae esse euidentis, & certum, non est aliud quam quod proponitur per motiui, cuius veritas est euidentis, & cuius connexio necessaria cum re scita videtur euidenter sic, vt determinetur intellectus ad iudicandam & veritatem motiui, & connexionem eius cum re illa scita. Hoc supposito, certum est posse obiectum

proponi simul intellectui & per motiui habens necessariam connexionem cum veritate obiecti, & per motiui quod non habet necessariam connexionem cum illa veritate, nam certum est quod sciens omnem hominem esse risibilem, possit audire aliquem dicentem, quod omnis homo esset risibilis: ergo non est inconueniens nec dicit contradictionem vllam, quod idem obiectum sit clarum & obscurum, certum, & incertum respectu eiusdem intellectus.

42. Confirmatur hoc primo, quia quando dicitur quod idem obiectum non possit proponi clare & obscure, vel intelligitur hoc de propositione formali, quae fit per ipsas cognitiones scientiae, & opinionis, seu fidei; & sic peteretur principium; hoc. n. est quod controuertitur, an possint scilicet dari illi actus simul, & obiectum per illos proponi: vel id intelligitur de propositione aliqua antecedente ad actus illos, quae propositio fieret per apprehensionem obiecti & motiuorum scientiae & fidei, ac opinionis; & certum est posse obiectum sic proponi per motiua diuersa scientiae, & fidei ac opinionis simul.

43. Confirmatur secundo, quia secundum Authores tenentes nostram conclusionem, potest idem obiectum cognosci diuersis cognitionibus, quarum vna est altera perfectior, vt cognitione in verbo & in proprio genere, cognitione per se infusa, & cognitione acquisita: ex quibus cognitionibus cognitio in verbo supponitur, esse clarior, quam cognitio in proprio genere; & cognitio per se infusa supponitur esse clarior quam cognitio acquisita. Sed certe ex hoc videtur sequi similis contradictio illi, qua videtur in hac probatione: ergo sicut illa non est vera contradictio impediens, quo minus possunt esse simul scientia acquisita & per se infusa eiusdem obiecti, ita haec quae videtur in probatione, non est vera contradictio impediens, quo minus actus scientiae & fidei possint esse simul. Probatur minor, quia ex eo, quod scientia acquisita & per se infusa ac beata possint esse simul de eadem propositione, sequeretur quod illa propositio esset perfecte ac clare proposita, & imperfecte ac obscure; proposita, clare quidem & perfecte per scientiam beatam, & per se infusam; imperfecte & obscure per scientiam acquisitam: nam sicut dicitur quod obiectum proponatur obscure & imperfecte per fidem, quia fides est obscurior & imperfectior quam scientia, cur non diceretur obiectum proponi obscure & imperfecte per scientiam acquisitam, quandoquidem sit obscurior & imperfectior quam scientia per se infusa?

Hac responsio videtur mihi valde probabilis, & sufficere ad enervandam vim praedictae probationis quarta: vnde non inuenio melius fundamentum rationis pro conclusione, quam probationem secundam.

44. Probari tamen potest vltius argumento dependente ab autoritate hoc modo: Secundum sanctos Patres fides diuina non est compatibilis cum scientia; ergo nec fides humana aut opinio. Consequentia videtur euidentis a paritate rationis. Probatur antecedens ex S. Augustino, tract. 40. in Ioannem: *Quid est fides nisi credere quod non vides? & tract. 68. Fides autem quod non vides* Probatio ex Patribus.
credit, nam si vides, iam non est fides. Item ex S. Chrysostomo hom. 21. in ep. ad Hebr. Bern. ep. 190. Greg. hom. 26. qui obicientes sibi quomodo Thomas crediderat quod videbat, Ioann. 20. Respondent eum aliud vidisse, nempe Christum hominem; aliud credidisse, scilicet illum hominem, quem vidit esse Deum.

Confirmatur per illud Pauli 1. Cor. 13. *Cum venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est*; ex quo loco & ex eo quod dixerat antecedenter, quod scilicet charitas non excidat, colligunt Theologi comuniter fidem non mansuram in Patria: sed si posset haberi actus eius cum scientia clara, non esset vlla ratio cur excideret aut non maneret. Nec valet quod ab aliquibus dicitur, visionem beatam ob suam perfectionem excludere fidem actuale; actus vero scientificos huius status illam non excludere. Nam praeterquam quod hoc gratis dicatur, vltius visio beata non habet vllam rationem excludendi fidem de eadem re visa magis, quam habet visio ocularis huius

non eliciuisset actum illum opinionis : ergo actus opinionis potest stare cum habitu scientiæ. Deinde per illum actum opinionis generaret aliquem habitum, quia eo frequentato sentiret se faciliorem ad assentiendum probabiliter : ergo simul haberet habitum scientiæ & opinionis, & idem est de habitu fidei.

Respondent Complutenses cum Majo, posse quidem cum habitu scientifico stare actum opinionis, negant tamen per illum actum acquiri habitum opinionis, sed potius firmari habitum scientiæ, non quidem quod reuera intendatur aut fiat maior, sed quod aliquo modo extendatur ad iudicandum de eadem conclusione per media probabilia : nec nouum, inquit, videtur quod aliquis actus, qui aliàs generaret habitum opinionis, non generet ipsum in præsentia scientiæ, sed potius formaret & extenderet habitum scientiæ, quia in doctrina *D. Thoma* per actus habituum infusorum non acquiritur alius habitus, sed extenditur & formatur ipsemet habitus infusus.

52. *Hæc doctrina satis mihi videtur mirabilis. Primo*, quia ipsi augmentum, & intensiorem habitus fieri dicunt non per additionem noui gradus, sed per extensionem aut formationem maiorem eiusdem gradus : ergo dum dicunt formari habitum scientiæ & extendi per actum opinionis, male dicunt quod non augeat & intendat habitum scientiæ. *Secundo*, quia absurdissimum est quod aliquis actus dependens ab vno motiuo extendat aut firmet habitum ad actus dependentes ab alio motiuo, & sane alias posset dici quod quicumque habitus quocumque actu formari & extendi possit. Et quod adducunt ex *sancto Thoma* ad ostendendum id non debere esse nouum, non est vlllo modo ad rem : nam aliud est quod vnus actus posset formare, & extendere habitum à quo procedit absque productione alterius habitus, vt dicit *S. Thomas* contingere in actibus infusis ; aliud vero est, & longissime diuersum, quod vnus actus natus provenire ab vno habitu, & caulare vnum habitum, possit formare aut extendere alium habitum, à quo non procedit, & quæ non est natus producere vlllo modo. *Tertio* denique, vel facilitatur quis post multos actus opinionis ad similes actus per habitum scientiæ, vel non : si non, ergo facilitatur per alium habitum, quod est nostrum intentum : si sic, ergo habitus scientiæ erit habitus opinionis & versabitur circa aliud motiuum quàm motiuum scientiæ, quo nihil est absurdius.

53. *Probatur secundo*, quia habens habitum opinionis intensum, acquisitum variis actibus, si postea proponatur eadem conclusio demonstratiue, non perdit totum illum priorem habitum, sicut habens habitum intensum intemperantiæ, & exercens vnum actum temperantiæ non statim perdit illum habitum totum intemperantiæ : ergo manet simul cum habitu illo opinionis habitus scientiæ acquisitus per illum actum scientiæ.

Respondent Complutenses negando antecedens & paritatem inter habitus intellectus & voluntatis : assignant autem disparitatem, dicentes, quod quia ratio nequeat totaliter superare appetituum potentiam, eo quod per vnum actum non possint proponi voluntati omnes rationes, & motiua diligendi aliquid, ideo non potest per vnum actum habitus virtutis generari ; sed quia intellectus quantum est ex parte sua omnino conuincitur per vnam demonstrationem ad assentiendum conclusioni scientificæ ; non vero per vnam rationem probabilem, ad assentiendum conclusioni probabilis, ideo per vnum actum potest generari habitus scientiæ, non vero opinionis : ex quo, inquit, rursus sequitur, quod licet habitus voluntatis paulatim se inuicem excludant, & etiam habitus opinionis, tamen habitus scientiæ statim excludat habitum opinionis.

54. *Hæc etiam doctrina non minus mira videtur, & impugnantur primo*, quia si ideo habitus temperantiæ non acquiritur vnicuique actu, quia ratio, mediante qua habetur ille actus, non proponit voluntati omnem rationem boni & diligendi : ergo etiam si frequentaretur millies idem actus, non acquiritur ille habitus, quia nec

millies frequentato isto actu proponuntur voluntati omnes rationes diligendi. *Deinde*, etiam si intellectus determinetur per vnam demonstrationem ad assentiendum conclusioni, non sequitur inde quod tollatur facilitas illa præcedens assentiendi illi conclusioni probabiliter per medium probabile, quando proponitur conclusio per medium probabile, & non proponitur per medium scientificum : ergo non sequitur inde, quod tollatur habitus opinionis per habitum scientiæ. *Rursus*, quamuis non determinetur intellectus per habitum opinionis, quia vt ante dixi, opinio omnis est actus liber, tamen facilitatur ad actum opinionis per habitum acquisitum vno actu ; sed habitus iste est opinio : ergo acquiritur habitus opinionis vno actu, sicut acquiritur habitus scientiæ.

55. *Probatur tertio conclusio*, quia potest stare habitus fidei theologicæ cum habitu & actu scientiæ ; ergo & habitus fidei acquisita ac opinionis. Probatur consequentia, quia ideo non possunt hæc stare simul, quia habitus fidei & opinionis sunt obscuri, habitus vero & actus scientiæ sunt clari & euidentes : sed habitus etiam fidei theologicæ est obscurus : ergo si hoc non obstat potest stare cum habitu & actu scientiæ, poterunt etiam habitus opinionis & fidei acquisita stare simul cum actu & habitu scientiæ. Probatur ergo maior, quia fidelis habens habitum fidei infusæ potest scire per demonstrationem, multa ex illis quæ antecederet credidit & sunt credibilia, vt, v.g. quod Deus existat ; & potest per frequentes huiusmodi demonstrationes acquirere habitum scientificum circa illas conclusiones sine iactura fidei, quia alias non posset credere aliis articulis reuelatis, & creditu necessariis ; suppono enim cum omnibus Theologis eundem numero habitum fidei theologicæ, & infusæ esse, quo mediante credimus omnia reuelata & credibilia.

56. *Respondent Complutenses ex D. Thoma*, Catholicum, qui acquisiuit scientiam de propositione credibili, perdere eo ipso habitum fidei formaliter circa illum articulum, quia scilicet habitus fidei, qui manet in ipso, non inclinat vltius ad credendum illi articulo, aut propositioni sub ratione formali reuelationis obscuræ. Plura alia adiungunt facili impugnationis ; sed sufficiet veritati impugnare hanc ipsam doctrinam.

Impugnatur ergo primo, quia sufficit ad veritatem nostræ conclusionis, quod habitus fidei, quoad totam suam entitatem physicam & metaphysicam, maneat simul cum habitu & actu scientifico : hoc autem concedunt Aduersarij in hac responsione. *Secundo*, quia falsum est quod non possit habitus fidei inclinare ad assensum circa conclusionem scitam non obstante actu & habitu scientifico acquisito, quando proponeretur illa conclusio, vt reuelata, & non proponeretur vt connexa cum medio scientifico : ergo manet habitus fidei non solum realiter, quod sufficeret nobis, sed etiam formaliter hoc est, vt potens inclinare ad assentiendum propositioni scitæ. *Tertio*, quemadmodum dicunt hi Authores, quod habitus fidei diuine manet realiter, sed non formaliter circa conclusionem scitam ; ita possumus nos dicere, quod maneat habitus fidei acquisita & opinionis circa conclusionem scitam realiter, licet non formaliter ; quod plane est nostrum intentum. *Quarto*, sicut dicunt similiter, quod non possit manere habitus fidei & scientiæ respectu eiusdem conclusionis simul, quia habitus fidei non manet formaliter in sensu explicato : ita posset quis dicere quod non maneat in homine potentia intellectiua ad opinandum aut errandum circa conclusionem scitam, quia licet maneat realiter intellectus, tamen non manet formaliter in illo sensu, hoc est, non est potens habere actum opinionis, aut erroris ex suppositione scientiæ : sed hic modus loquendi est fatis incommodus : ergo & ille Complutensium.

57. *Probatur quarto conclusio* : potissima ratio, ob quam repugnarent habitus scientiæ & opinionis, est, quia essent principia actuum oppositorum, & determinatiua intellectus ad actus oppositos, v.g. ad actus claros & obscuros ; & potissima ratio, cur habitus opinionis nequirit stare cura actu scientiæ, est, quia est principium deter-

redam

minatiuum ad actum oppositum & incompatibilem cū actu scientiæ: sed hæc ratio nō vtget: ergo vere habitus opinionis: & idem est de habitu fidei, est compatibilis connaturaliter cum habitu & actu scientiæ. Probatu minor, quia naturaliter solet fieri, & de facto necessario fit, vt aliquis simul habeat principium actuum oppositorum, & simul cum vno actu ex oppositis principium alterius actus oppositi. Nam vnusquisque hominum habet voluntatem, quæ est principium amoris & odii, & habet eandem voluntatē simul cū amore aliquando, & aliquando simul cum odio. Deinde aliquis potest habere habitum determinatiuum ad vnum actum, v.g. temperantiæ simul cum vno actu intemperantiæ; imo & simul cum habitu intemperantiæ in aliquo gradu.

Confirmatur hoc, quia magis videntur incompatibiles actus temperantiæ, & intemperantiæ, quam actus fidei & scientiæ: ergo si principia istorū actuum possint esse simul, & quodlibet ex illis cū actu alterius, poterit habitus scientiæ esse simul & cum habitu, & cum actu opinionis. Probatu antecedens, quia actus temperantiæ est nolle intemperate viuere, & actus intemperantiæ est velle intemperate viuere, sed velle, & nolle, absolute aliquod obiectum sunt magis incompatibilia, & opposita, quam duo quicunque assensus, quibus iudicatur conclusio aliqua esse absolute vera; aut saltem, quod nobis sufficit, certum est quod assensus scientificus, & opinionis non possint esse magis incompatibiles, quam isti duo actus volendi, & nolendi.

58. *Obijciunt pro Complutensibus:* Habitus & actus versantur circa idem obiectum, & habent eandem rationem formalem attingendi illud: ergo si actus repugnant, & habitus repugnabunt.

Respondet primo, si hoc argumentum valeret, sequeretur quod habitus scientificus, & actus opinionis essent incompatibiles contra Aduersarios, & omnes.

Respondet secundo, negando consequentiam, quia alias habitus temperantiæ, & intemperantiæ non possent esse simul in vllis gradibus, contra experientiam, & etiam Aduersarios. Per quod patet etiam ad confirmationem quam iidē Authores adducunt, nec necesse est hic proponere.

Obijciunt secundo: Ideo nigredo, & albedo connaturaliter sunt incompatibiles in eodem subiecto, quia nata sunt causare effectus incompatibiles, vt disgregare, & congregare visum: ergo quandoquidem habitus scientiæ, & opinionis sint nati causare actus incompatibiles, debent dici esse incompatibiles.

Respondet, hoc argumentum esse ad oppositum, quia albedo, & nigredo possunt esse simul in gradibus remissis, licet non possint in summo: ergo similiter habitus scientiæ, & opinionis possent esse simul in gradibus remissis, quod sufficit nobis, quamuis non possent esse simul in gradibus intensis.

59. Deinde, quamuis albedo, & nigredo nō possent esse simul vlla ratione, non esset idem de ipsis dicendum atque de habitibus, de quibus agimus; quia cum albedo non possit applicari ad suū effectū, quin nigredo applicaretur necessario ad suū, nec sit vlla ratio, cur vna potius haberet effectū quam altera, & vtriusque effectus sint incompatibiles, omnino connaturaliter exigitur destructio vnus ad positionē alterius, quia nisi destrueretur altera ex illis, vel neutra haberet effectū, vel certe vna ex ipsis nō posset habere, & sic superflue, cōseruarentur in rerū natura. Sed positis duobus habitibus scientiæ, & opinionis eiusdem conclusionis simul in eodem intellectu, posset applicari vnus habitus ad suū effectum sine eo, quod alter applicaretur: posset enim proponi medium demonstratiuum, non proposito medio probabili, & e contra; vnde vterque suo tempore posset habere suū effectum, nec vnus impeditet alterum, nec vltus ex illis superflue cōseruaretur.

QVÆSTIO IV.

De scientia subalternante, & subalternata.

60. Communiter tenent Authores aliquas scientias dari, quæ sunt subalternantes, aliquas subalter-

natas, & aliquas etiam, quæ nec sint subalternantes, nec subalternata. Vt hoc autem intelligatur, oportet hic examinare, quid sit *scientia subalternans*, & quid *subalternata*; cognita vero harum scientiarum ratione, facile erit cognoscere quid sit scientia, quæ nec sit subalternans, nec subalternata.

Itaque *scientia subalternans* est sine dubio scientia habens aliam scientiam sibi aliqua speciali ratione subordinatam, & à se dependentem: & *scientia subalternata* est scientia illa, quæ alteri scientiæ subordinatur, & est ab ipsa dependens illa speciali ratione: quia vero pluribus modis scientia aliqua alicui subordinari potest, hinc pluribus modis potest dici subalternata, quos propterea modos hic breuiter proponemus.

Primo modo posset dici vna scientia subalternata, & subiecta alteri, ex eo, quod obiectum ipsius esset contentum sub obiecto alterius, sicut quodlibet ens particulare continetur sub ente vt sic; & hoc modo Physica esset subalternata Metaphysicæ, & vna pars vnus scientiæ alteri scientiæ. Hæc reuera subalternatio & subiectio est valde impropria, quamuis enim obiectum vnus scientiæ sit contentum sub obiecto alterius, tamen non inde sequitur vnam ex illis scientiis proprie subiecti aut subalternari alteri, nisi præterea ipsamet scientia ab altera scientia aliquantulum dependeat: vnde quandoquidem Physica, quæ est scientia de corpore naturali, haberi possit absque Metaphysica, nec ab hac vlla particulari ratione dependeat, non potest dici, nisi impropiissime huic subalternari aut subiecti.

Secundo modo posset dici vnam scientiam alteri subalternari ex eo, quod ipsi famuletur, & inseruiat: sic ars fransfactoria subalternatur equestri: & hæc sane subalternatio est multo propior quam prima, quia in ipsa, mer scientiis reperitur aliqua connexio secundum se.

Tertio modo subalternari potest dici scientia scientiæ, quando vna scientia dependet ab vna vel pluribus præmissis cognitis per illam aliam scientiam, vt v.g. Medicina ad concludendam aliquam conclusionem suam, nempe quod contrariis contraria sint curanda, dependet ab hac præmissa, quæ cognoscitur in Physica, quod contraria se mutuo expellant ab eodem subiecto.

Quarto potest dici quod subalternetur vna scientia alteri, quando vna scientia considerat obiectum alterius scientiæ, sub aliqua tamen ratione accidentali: sic Perspectiua dicitur subalternari Geometriæ, quia vtraque considerat lineam, sed hæc secundum se considerat lineam, Perspectiua vero considerat illam, vt visualis est. At hæc etiam subalternatio esset impropria, sicut prima, nisi esset dependentia aliqua in scientia, quæ haberetur de ipso secundum se.

Vltimo denique ad perfectissimam subalternationem requirunt Authores communiter tres condiciones. *Prima* est, quod subalternans & subalternata versentur circa idem obiectum. *Secunda*, vt subalternata consideret illud obiectum sub ratione aliqua accidentali. *Tertia*, quod subalternata habeat pro præmissa aliquā conclusionem, quam ipsamet non demonstrat, sed quæ fuit demonstrata in scientia subalternante. Quoties adsunt tres hæc condiciones, habebitur scientia perfectissime subalternata; quoties deerit aliqua ex illis, non habebitur. Nec requiritur alia probatio ad hoc probandum, quam quod authores intelligant communiter nomine scientiæ subalternantis, & subalternatæ, propriissime loquendo, scientias illas, quibus competunt hæc condiciones, quibus etiam in hac acceptione fauet *Philosophus hic*. Solum posset esse difficultas, quomodo scientia subalternata, quandoquidem sit propria scientia, considerare possit obiectum scientiæ subalternantis cum conditione accidentali, quandoquidem obiectum cum tali conditione sit vnum per accidens, de quo non videtur haberi posse scientia proprie dicta.

Sed ad hoc responderi posset ex dictis supra hac disputatione m. 14. posse haberi scientiā de aliquo vno per accidens, licet non strictissimam, nec esse necesse, vt scientia subalternata sit scientia in strictissima acceptione scientiæ.

Variis modis accipitur scientia subalternans, & subalternata.

Cur albedo & nigredo in obiectis incompatibiles magis quam habitus fidei, & opinionis.

Dring

Deinde responderi poterit, quod scientia subalternata, non consideret per se primo & obiectum & conditionem accidentalem, demonstrando aliquam proprietatem de utroque; sed quod agat de obiecto in ordine ad illam conditionem accidentalem, sicut dicitur Physica agere de ente mobili, non quod agat per se primo de corpore, & mobilitate, sed quod agat de corpore in ordine ad mobilitatem.

63. His præmissis de natura scientiæ subalternantis, & subalternatæ, controuersia realis hic examinanda est, an possit aliquis habere scientiam subalternatam sine subalternante, seu an habitus ille, qui inclinaret ad assentiendum conclusioni deductæ ex præmissis, quæ non essent euidentibus, posset habere rationem scientiæ.

Vt hæc res bene intelligatur, aduertendum est, dupliciter posse quem philosophari de scientia subalternata. Primo, vocando scientiam subalternantem, actualem illam cognitionem, quæ habetur de aliqua conclusione cum dependentia actuali à cognitionibus scientificis scientiæ subalternantis; & scientiam habitualement subalternatam, habitum qui acquiritur per tales cognitiones actuales subalternatas & sic dependentes. Secundo, vocando scientiam subalternantem, actualem cognitionem, quæ habetur de conclusione cum dependentia à præmissis demonstrabilibus in scientia subalternata, sed tamen non demonstratis actu, nec cognitio euidentibus ab eo, qui infert ex illis illam conclusionem, & vocando scientiam subalternatam habitualement habitum, qui acquiritur per huiusmodi cognitionem.

CONCLUSIO I.

64. Non potest haberi scientia actualis aut habitualis subalternata, quæ vere scientia rationem habet, absque scientia subalternante. Hæc est Doctoris nostri satis expresse in 3. dist. 24. quæst. 1. num. 18. cum suis, quos sequitur Suarez dist. 1. Metaphysica, Caietanus, Bagnes, Molina 1. parte quæst. 1. art. 2. Aueria quæst. 27. sect. 6. & alij plures contra Capredum q. 1. prologi, conclus. 1. & plurimos Thomistas, quos citat & sequuntur Complutenses hic q. 3. & Ioannes a S. Thoma quæst. 26. art. 3. quibus fauet sanctus Thomas.

Probatur conclusio primo de actuali scientia, quia nulla cognitio actualis, quæ non est certa, & euidentis, potest habere rationem veræ scientiæ: sed cognitio dependens à præmissis non euidentibus, aut certis, non potest esse certa, & euidentis: ergo talis nequit esse vera scientia: sed omnis cognitio actualis subalternata est cognitio dependens à præmissis, quæ non sunt notæ ex terminis, nec cognoscuntur euidentibus, nisi per scientiam subalternantem: ergo nulla talis potest esse scientia absque scientia subalternante.

Probatur secundo, quoad cognitionem habitualement, quia illa habet solum rationem scientiæ habitualis, quæ potest inclinare ad scientiam actualem: sed habitus acquisitus per cognitionem, quæ non est scientia, nequit inclinare ad scientiam: ergo nequit esse scientia habitualis: at omnis habitus, qui acquiritur per cognitionem dependentem à præmissis, quæ sunt conclusiones scientiæ subalternantis sine scientia subalternante, est habitus acquisitus per cognitionem, quæ non est scientia: ergo non potest habitus scientificus subalternatus absque scientia subalternante haberi.

Posset breuius probari hæc pars hoc modo: eatenus scientia habitualis subalternata posset haberi absque subalternante, quatenus scientia actualis subalternata posset haberi absque subalternante: sed hoc nequit fieri, ut patet ex probatione primæ partis, ergo, &c.

Confirmatur secundo: Ille qui concludit in Medicina quod contraria contrariis curantur, ex eo, quod contraria à contrariis expellantur ab eodem subiecto, vel cognoscit euidentibus illud antecedens, quod scilicet contraria se mutuo expellant, vel non cognoscit illud euidentibus, sed solum cognoscit illud probabiliter, aut per opinionem, aut per fidem. Si dicatur primum, iam habet scientiam actualem physicam, quia sola, ut supponitur, illud euidentibus cognosci potest. Si dicatur secundum, ergo non habet scientiam certam, & euidentem de conclusione, quia im-

possibile est quod conclusio sit euidentior præmissis, & consequenter quamuis possit dici habere cognitionem subalternatam, tamē non potest dici quod illa cognitio sit vera scientia. Quæ sane probatio mihi videtur convincere conclusionem.

65. Fundamentum potissimum Thomistarum proponitur à Complutensibus supra; summa eius consistit in hoc, quod ratio substantialis scientiæ attendatur penes certitudinem, quæ intellectus adhæret scibili, neque requiritur quod actu habeat euidentiam, sed sufficit quod ex natura sua postulet illam habere: sed aliquis potest certo assentiri conclusioni subalternatæ absque scientia subalternante de præmissis, modo credat absque formidine illas præmissas esse veras, sicut potest optime cōtingere, quandoquidem credimus multa absque formidine, ut fuisse olim Iulium Cæsarem, Alexandrum Magnum, & similia, quæ non sunt nobis euidentia, & in casu nostro Medicus posset sic credere Physico dicenti quod contraria expellat contraria: ergo potest quis assentiri certo, & consequenter scientiæ conclusioni subalternatæ absque scientia subalternante, & potest per plures similes actus acquirere habitum, qui sit scientia habitualis subalternata, absque subalternante, qui habitus, & actus non habebunt quidem euidentiam actualiter, sed postulant illam habere.

Confirmant autem hanc doctrinam ex Nazario, quia assentiens conclusioni subalternatæ credit habenti scientiam subalternantem non ut homo, sed ut habens talem scientiam, & ideo habet firmitatem, quæ habitui scientifico in deducendo sufficit: maxime, inquit, cum talis habitus sit valde imperfectus, & fides non concurrat ad illum in virtute propria, sed in virtute scientiæ subalternatæ, cuius defectum supplet.

Confirmant præterea, quia assensus conclusionis subalternatæ per se, & ex specie sua petit procedere à scientia subalternante; quando verò procedit à fide, est quasi per accidens ob defectum subalternantis, cuius loco substituitur, & virtute cuius operatur fides: ergo assensus ille non participat obscuritatem, & consequenter nihil deest ipsi ad rationem scientiæ.

66. In hoc fundamento plurima displicent, ex quibus insufficiencia eius constabit. Displicet primo quod dicat sufficere ad scientiam certitudinem, & non requiri actualem euidentiam, modo exigatur talis euidentia; nam si sufficeret certitudo, fides saltem diuina, quæ summam habet certitudinem, esset scientia, maxime in sententia, quæ asserit eam esse discursuam, quod tamen à nemine asseritur; & quod hi authores supponunt, Theologiam nostram esse scientiam, est falsum omnino, ut suo loco probabitur. Deinde non requiritur ad scientiam euidentiam actualem, sed sufficere exigentiam connaturalem eius, gratis asseritur, præterea, & præcipue falsum est, quod supponunt, nimirum assensum conclusionis subalternatæ innixum præmissis creditis exigere euidentiam connaturaliter, licet eam per accidens non habeat: nam ille assensus dicit dependentiam essentialē ad præmissas creditas: sed assensus sic dependens nequit etiam de potentia absoluta esse euidentis, sicut nequit assensus probabilis esse euidentis, & assensus euidentis esse probabilis: ergo non exigit ille assensus euidentiam connaturaliter, sed potius exigit non habere euidentiam.

Et si dicatur illum assensum eiusdem esse speciei cum assensu eiusdem conclusionis procedente à præmissis cognitio per scientiam subalternantem: Dico etiam hoc falsum: sunt enim tam distincti, quam duo assensus, quorum vnus haberetur ex præmissis clare, & certe cognitio, alter vero ex iisdem præmissis cognitio tantum probabiliter, qui sunt sine dubio distinctæ speciei. Ex quo corrumpitur totum fundamentum, cuius vis erat, quod assensus ille, quandoquidē esset certus, & exigeret euidentiam, esset scientificus.

67. Displicet secundo quod asserunt assensum illi conclusionis subalternatæ, innixum præmissis creditis, esse certum certitudine sufficienti ad scientiam proprie dictam; quia licet quis possit per fidem humanam credere aliquid certo certitudine morali, non tamē certitudine physica, aut metaphysica, quia non obstante quacumque certitudine habita

Non potest haberi scientia subalternata absque subalternante.

Assensus deductus ex præmissis de fide non exigit euidentiam nec certitudinem.

Non sufficit certitudo moralis ad scientiam.

habita de re aliqua per fidē humanā potest intellectus formare discursum, quo conuincatur ad iudicandū possibile esse oppositū absolute, & simpliciter: sed certitudo moralis nō sufficit ad sciētiā stricā, de qua hic agimus, ergo assensus ille non habet certitudinem sufficientem ad sciētiā.

Confirmatur : si assensus ille habet certitudinem sufficientem ad sciētiā, ergo actus ille fidei certus, cui innitur, habet certitudinem sufficientē ad intellectum principiorum, à paritate rationis: sed hoc est absurdum: ergo & illud vnde sequitur.

68. *Displicet tertio*, quod asserūt assentiēte cōclusioni subalternatæ sine sciētiā subalternatæ. v.g. Musicū, qui nō sit Arithmeticus, assentiēte alicui cōclusioni musicæ depēdēti à præmissis demonstratis in Arithmetica, credere Arithmetico, non quia homo quomodocunq; sed quia est sciens Arithmeticam; quasi hinc fides habita ipsi sortiretur certitudinē. Hoc in quā omnino displicet, quia etiam si, quod magis est, cognosceretur certō, & euidenter esse sciēs, quod difficulter cōtingere potest, tamen adhuc dependet ab autoritate humana ipsius præcise qua humana, an quod diceret, esset verū: necne; posset. n. quātūvis esset sciēs, proponere aliquid, tanquā à se scitū, quod reuera non esset scitum ab ipso; imo & quod haberetur ab ipso met pro falso: ergo quod ipse proponat rem scitā ab ipso met, nō cōstat audienti, aut discenti alio modo quā propter autoritatē humanā ipsi incertā, quæ quia fallibilis, & incerta est, propterea incertū erit, an illa res proposita ab ipso sit scita: ergo fides innixa tali autoritati erit incerta, quemadmodū esset illa, quæ haberetur ipsi, etiā si nō esset Arithmeticus.

Confirmatur hoc, quia supponamus Thomistam proponere alicui illa sciētiā nō prædictā, quod ipse sciat tā bene materiā primā non posse existere sine forma aliqua, quā cōtraria expelli à contrariis; is, cui hoc proponitur, æqualem habet certitudinem de vtraque propositione, & æque credit illi ut physico: sed certum est quod non possit esse certus de prima propositione certitudine vlla sufficienti ad sciētiā: ergo nec de secūda; & consequenter si inferat ex secūda propositione hanc cōclusionem medicā, quod contrariis contraria sint curāda, cōclusio nō poterit ipsi esse certa certitudine vlla sufficienti ad sciētiā magis, quā esset ipsi certa cōclusio deducta ex altera illa propositione de materiā prima.

69. *Displicet quarto*, quod dicunt habitū fidei nō in virtute sua cōcurrere ad assensū cōclusionis subalternatæ, sed in virtute sciētiæ subalternatæ: *Primo* quia sic posset quis dicere, quod omnis opinio, cuius saltē obiectum esset reuera à parte rei verū, haberet certitudinē, non quidē à se formaliter, sed à sciētiā illa, quæ ab aliis haberetur de illa re, in cuius sciētiā virtutē influeret illa opinio. Quemadmodum. n. fides de se incerta potest influere certitudinē in virtute sciētiæ, nō habitū ab ipso credente; cur opinio similiter facere non posset: *Deinde* fides quæ est in vno, non potest accipere virtutē à sciētiā, quæ est in alio, nec potest quis explicare qua ratione ab ipsa virtutē acciperet. Et sane id imaginari mihi videtur valde chymericū, & excogitatū mere ad euadendam difficultatē, quā tamē non euadit apud vllū, qui vel leuē fecerit reflexionē. *Præterea*, quamuis demus quod accipiat aliquam virtutē ab illa sciētiā, nō tamē virtutē, quæ faciat intellectū certū, quādoquidē possit dubitare, an alter haberet sciētiā, & an, supposito quod eā habeat, proponat rē à se scitā potius, quā rē ignoratā, aut falsā.

70. Ex his breuiter colligitur, assensū cōclusionis subalternatæ, habitum absq; sciētiā subalternatæ, nec habere certitudinē, nec euidentiā sufficientē ad sciētiā stricā, nec exigere alterutrā ex ipsis habere: nec procedere in virtute sciētiæ ab habitu fidei. *Et per hoc patet* ad duas confirmationes supra adductas pro aduersariis.

Contra quorū secundam potest præterea virgeri, quod cōclusio cōtradicat doctrinæ positæ in fundamēto; nā in fundamēto supponit quod assensus cōclusionis subalternatæ absq; sciētiā subalternatæ non sit actus euidēs, sed cōclusio cōfirmationis secūda est, quod non sit actus obscurus: ergo debet esse actus euidēs, inter. n. as-

sensum euidentem actū, & obscurum actū non datur medium, ut patet.

Alio modo proponit Ioannes à S. Thoma fundamētū sentētiæ Thomisticæ nostræ cōclusioni oppositæ. Probat, ergo habitū illū, quo inclinamur ad assensū subalternatū esse sciētiā absq; sciētiā subalternatæ, quia petit ex natura sua esse cōtinuatus cū sciētiā subalternatæ: vnde quandoquidem esset sciētiā, quādo cōtinuaretur absq; productione noui habitus subalternati, etiā quādo nō est cōtinuatus, erit sciētiā, licet nō habeat tū statū perfectū, nec possit facere intellectū certū & euidentē actū formaliter, sed solū radicaliter. Et fortassis hoc est, quod alii Thomistæ volūt dicere, quādo asserūt quod assensus cōclusionis subalternatæ petat & exigat provenire à sciētiā subalternatæ, quia petit procedere ab habitu, qui exigit cōnaturaliter cōtinuari cum subalternatæ.

71. *Hac etiam doctrina* facile impugnari potest ex dictis contra *Cōplures*: quia falsum est quod habitus ille, quo inclinamur ad assentiendum cōclusioni depēdēti à præmissis creditis aut cognitis probabiliter, petat cōtinuari cum sciētiā subalternatæ de iisdē præmissis: imo si vera est sententia Thomistarū multorum, quod nequeat habitus fidei, & sciētiæ esse simul de eodem obiecto, non poterit ille habitus simul cū sciētiā subalternatæ cōtinuari, quia ille habitus dependet ab habitu fidei, quo creditur præmissis, & cōsequēter quādo quidē ille habitus fidei in hac sententia nequeat esse cum habitu scientifico subalternatæ de iisdē præmissis; nequit habitus cōclusionis ab illo dependens stare simul cum eodem habitu scientifico subalternatæ.

Confirmatur, quia habitus ille cōclusionis subordinatæ acquiritur per actus specie distinctos ab actibus, qui versarentur circa eandē cōclusionē cū dependentia ab habitu subalternatæ; & nequit inclinare ad actus depēdētes ab habitu subordinatæ; ergo nō petit continuari cū habitu subalternatæ. Consequētia est euidēs, quia ideo peteret cōtinuari, ut posset cōcurrere ad actus dependentes à subalternatæ. Probatur antecedens, quia acquiritur per actus depēdētes à præmissis creditis, & limitatur ad tales actus: sed actus dependentes à præmissis creditis sūt distinctissimæ speciei ab actibus dependentibus à præmissis cognitis euidenter, aliā opinio, & fides nō distinguerētur specie à sciētiā: ergo habitus ille acquiritur per actū specie distinctos, & nequit cōsequēter inclinare ad actus procedētes à sciētiā subalternatæ.

In hoc autem deceptus videtur dictus author, quod existimauerit per eundē habitum, quē aliquis acquisiuit absq; sciētiā subalternatæ, cum acquisita deinde subalternatæ sciētiā, simul cum illa subalternatæ sciētiā elicere actum scientificum circa cōclusionē subalternatā. Non ita autē contingit, sed quādo acquirit habitum subalternatæ, & eo mediante assentitur cōclusioni subalternatæ, acquirit nouum habitum circa cōclusionē illam subalternatam, qui habitus est scientificus, & distinctissimæ rationis ab habitu, quo ante acquisitā sciētiā subalternatā facilitabatur ad assentiendū eidem cōclusioni cum dependentia à præmissis iisdē, ut fide aut opinione cognitis; quod mihi tā clarū videtur ut mirū videatur posse in dubiū verti, re bene examinata.

Q V Æ S T I O V.

Verum detur habitus scientificus, & in quo consistat.

72. *P* Et habitum scientificum seu sciētiā habitualem, intelligimus hic aliquid, quod faciliat intellectū ad hoc, ut possit quando liberet voluntati, expedire, & celeriter, ac sine difficultate habere actum sciētiæ.

C O N C L V S I O I.

Datur habitus scientificus. Hæc est cōmuniissima cum Philosopho 2. Ethicor. 1. & 3. Ethic. 5. contra eos autores paucos, qui vniuersaliter negant habitus, *Probat*ur experientia, qua constat nos, quo sapius demonstramus aliquam cōclusionem, reddi faciliores ad illā demonstrandam, & cognoscendam cōclusionē eius sciētificæ: ergo datur aliquod principiū vnde provenit huiusmodi facilitas; sed illud est, quod intelligimus nomine habitus scientifici: ergo datur habitus scientificus.

C s Dices,

Datur habitus scientificus.

Dices : illam facilitatem non provenire ex aliquo positivo, sed ex remotione impedimentorum; sed per habitum scientificum, omnes intelligunt aliquod positivum facilitans: ergo non datur habitus scientificus.

Confirmatur, quia si valeret illa experientia, probaret, quod darentur habitus in membris corporeis in ordine ad operationes, quas aliquando facilius, aliquando difficilius exercent, sed hoc videtur absurdum: ergo illa experientia nihil probat.

Contra hanc replicam facit *primò*, quod non possint assignari vlla impedimenta ex parte intellectus, quo tollerentur, & quibus ablatis haberet facilitatem sciendi. *Deinde* non potest dari ratio vlla cur tollerentur impedimenta post repetitam demonstrationem pluries potius quam ante, nisi aliquid acquireretur tum, quod antea non erat; ergo quando adest facilitas, adest habitus scientificus. Vnde in forma negatur maior replicæ.

Et ad confirmationem respondeo primò, concedendo sequelam maioris, & negando minorem.

Respondeo secundo, negando sequelam maioris: & disparitas est quod possint assignari in membris corporeis impedimenta multa, quæ excluderent facilitatē, quam ablatis illis impedimentis haberent, ut nimiam duritiē aut molliem, in proportionem partium, & similia; qualia assignari non possunt ex parte intellectus.

73. Obiicitur: Visus, quia est potentia naturalis, non indiget habitu ad videndum: sed intellectus est potentia naturalis: ergo non indiget habitu.

Respondetur communiter, negando maiorem præcisē; & in sensu formali; sed potius ratio, cur non indigeat habitu, est quod sit talis potentia naturalis, distinctæ scilicet rationis ab intellectu.

Cut visus non indigeat habitu, intellectus vero sic.

Et si queratur, quanam sit illa taleitas in ratione potentie naturalis in visu, ob quam non indigeat habitu, quæ taleitas non sit in intellectu.

Respondetur communiter, quod sit illa taleitas, vnde oritur ut visus non possit habere plures actus distincte rationis circa idē obiectum, sed determinatur ad unū; hinc enim fit, ut non habeat difficultatem, nec indigeat determinatione, quæ fieret per habitū. Intellectus autē nō habet talē naturā, sed potius oppositā, quia potest eidē propositioni propositæ obiectivæ nūc dissecire, nūc asserire, nūc firmiter, nūc probabiliter tantū adherere, aut nō adherere ipsi; & propter hanc indeterminatōnē suā indiget habitu determinante & facilitante.

Sed instari optime potest contra hanc doctrinā, quod licet intellectus possit habere varios actus distincte rationis circa vnicā conclusionē secundū se nude cōsideratā, seu materialiter acceptā, tamē nō potest ex se habere aliquē aliū actū circa conclusionē propositā demonstratiue quā assensumjimo & in nostra sententiā tā determinatur tū ad assensū, quā visus ad videndū albū propositū; & si posset iuxta aliorū sententiā nō assenti, imperatē voluntate, hoc nō oriretur ex natura sua, nec ex aliqua difficultate, quam haberet in assentiendo, sed ex parte voluntatis: vnde si esset aliquis habitus propterea ponendus, deberet poni potius ex parte voluntatis, quam intellectus: ergo sicut visus non indiget habitu ad videndū obiectum propositum sufficienter, quia nequit non videre ipsam, ita nec intellectus indigebit habitu ad assentiendū cōclusioni scientificæ propositæ.

Quod etiā *confirmatur* experientia, quia licet intellectus habeat difficultatē in proponenda cōclusionē scientificæ, & demonstratiue, nō tamen habet difficultatē vllā in assentiendo ipsi, quando demonstratiue proponitur, quādoquidē in eodē ipso instanti, quo sic proponitur, determinetur ad assensum absq; vlla prorsus mora.

Habitus scientificus non ponitur ad faciendum intellectus ad assentiendum cōclusioni propositæ.

74. Propter hoc mihi valde probabile videtur, quod habitus scientificus non ponatur in intellectu ad faciendum ipsū ad assentiendū cōclusioni scientificæ propositæ, sed potius ad proponendā ipsā scientificæ, nā in ordine ad illā propositionē sentimus difficultatē quādoq; & quādoq; facilitatē, & ablata difficultate propositionis, nulla manet difficultas acquirendi sciētiā aut assentiēdi sciētiæ illi conclusioni. *Vnde in forma Respondeo* ad replicā principālē negādo paritatē de intellectu, & visu quātū

ad habendū habitum: ideo enim visus non habet habitū, quia ipsiusmet non est proponere sibi obiectū, & eo proposito non indiget habitu; sed intellectus habet virtutem proponēdi sibi obiectum, & quia potest varia obiecta proponere & vnum obiectum variis modis, potest habere difficultatē in proponēdo vero obiecto, tali vel tali ratione, & indigere propterea habitu.

Dices contra hoc: habitus, quo facilitatur intellectus ad proponendā conclusionem demonstratiue, est habitus demonstratiuus logicus: sed præter illum habitū datur in intellectu alius habitus, nēpe physicus & metaphysicus ergo non bene dicitur quod habitus scientificus possit proponere conclusionem scientificæ.

Respondeo negando maiorem, neq; enim habitus demonstratiuus logicus posset vnquā se solo facilitare ad proponendā demonstratiue cōclusionē physicā, aut metaphysicā, sed alius præterea habitus ad hoc requiritur.

75. Dices secundo: Intellectus cū habitu est causa naturaliter agens: ergo deberet semper necessariō proponere conclusionem demonstratiue: sed hoc est falsum; ergo non datur talis habitus in intellectu.

Quod si respondeatur: intellectū cū habitu non esse causam adæquatā proponendi conclusionē demonstratiue, sed requiri vterius propositionem specierum conclusionis, & præmissarum, & propterea non debere proponi cōclusionem sic, nisi propositis illis speciebus.

Contra adhuc instari potest, quod si requiratur propositio illa specierum, superfluat habitus, quia intellectus ipse propositis speciebus facillime proponit conclusionem, & assentitur ipsi absque habitu vllō.

Hęc instātia sēper mihi visa est difficilis. *Responderi tamen potest*, experientia colligi nos facilitari quādoq; ad proponēdas species tali vel tali ordine, quomodoq; id accadat, & illud, a quo sic facilitamur, esse habitū, qui tamē habitus debet habere occasionē aliquā, vnde hic & nūc determinetur ad proponendā sic cōclusionē, nimirū voluntatē aut desiderii cognoscendi demonstratiue talē aut talē cōclusionē, quā voluntate aut desiderio supposito, intellectus, si habeat habitum scientificū, facile proponet conclusionē demonstratiue, si autem non habeat, vel nullo modo, vel non nisi ægrē illā proponet.

Solet hic examinari, in quonam consistat ille habitus, an in speciebus coordinatis, vel qualitate aliqua absoluta distincta. Sed hoc examinabitur in libris de Anima disputatione de habitibus.

QVÆSTIO VLTIMA.

De vnitatē & distinctione scientiarum.

76. Difficultas huius quæstionis valde exaggeratur à Cōpluribus, à Ioanne à S. Thoma, & aliis, & sane quidquid sit de aliorū sententiā, ipsorum non solū difficilis, sed inexplicabilis mihi videtur. Ut res ipsa intelligatur, suppono primò potissimum quæstionē esse de scientiis totalibus speculatiuis, respicientibus plures conclusiones & plura media: non de scientiis partialibus ex quibus tot quot respiciunt, aut diuersas cōclusiones, aut diuersa media aut etiā diuersa principia essētiāter & necessario requisita, diuersæ speciei erūt ex hoc ipso.

Suppono secundo, quantū ad sciētiās totales difficultatē posse esse vel de sciētiis totalib; actualibus, vel de habitualibus. Si autē loquamur de scientiis totalib; respicientibus plures cōclusiones & plura media, certū est, quod nulla ex illis sit vna numero: an autem sint vna specie, pendet ex dictis quæst. præmiali, & ex ibi dictis suppono tanquā certū, quod includat partes sciētiās distinctas specie. Sed quandoquidē quālibet sciētiā totalis actualis includat multas sciētiās partiales distinctas specie, difficultas erit cur aliqua sciētiā distinctæ specie faciat vna totalē sciētiā potius quā omnes, v.g. cur omnes illæ sciētiæ actuales quæ dicuntur integrare metaphysicā, potius dicantur facere vna integralem scientiā, quam omnes omnino scientiæ dicantur facile vna totalē sciētiā. Quod si loquamur de sciētiā habituali, difficultas est, an sciētiā totalis habitualis sit vna simplex qualitas, an verò aggregatū ex pluribus habitib; partialibus; & ex suppositiōne, quod sit huiusmodi aggregatū, examinādū erit, cur plures

plures habitus metaphysici v.g. faciāt vnam scientiā totālē potius, quam omnes habitus scientifici tā metaphysici & mathematici faciant vnam scientiam totalem aggregatam ex omnibus.

Alia difficultas est, an isti plures habitus, qui distinguuntur numero, & cōstāt vna sciētiā, v.g. Metaphysicā, sint distinctæ speciei, necne: & supponēdū est sciētiā habitualem non cōsistere in speciebus coordinatis, sed in aliqua qualitate superaddita potentia & speciebus illis, acquirita per actus scientificos, siue immediate facili ter intellectū ad illū assēsū, siue solū facili ter ipsū ad proponēdas prēmīssas & cōclusionē debito modo: quorū dicēdi modorū perinde est quis teneatur quātū ad præsentiē difficultatē.

Examinantur variae sententiæ.

77. *Prima sententiā* est nō dari varias scientias totales distinctas, sed omnium rerū vnicā esse sciētiā totalem. Hæc tribuitur *Egydio 1. Met. q. 22. Mirandulano l. 13. de euerfione singularis certaminis, & aliis.* Duobus autem modis potest intelligi hæc sententiā: *primò* sic, vt quemadmodū ex collectione plurium sciētiarū metaphysicarū distinctæ rationis integratur vnica sciētiā totalis tam actualis quā habitualis metaphysica, sic posset ex collectione omnium sciētiarū actualiū & habitualiū fieri vna sciētiā totalis actualis & habitualis, quæ se extēdat ad omnia scibilia. Et sane si hoc modo intelligatur, nullā habet incōueniētiā, nec potest dubitari, quin deat huiusmodi aggregatū, q. sit vnū aggregatione & ordine etiā tā bene, quā aggregatū ex omnibus sciētiis metaphysicis aut physicis. Sed vt hic sensus non habet difficultatē, ita nec iuuat ad propositæ quæstionis solutionē, in qua supponimus Metaphysicā, Physicā, & Mathematicā, esse distinctas scientias totales, & querimus vnde habēt suā distinctionē & vnitatē.

Alio modo posset intelligi hæc sententiā sic, quod reuera non sint plures habitus scientifici in intellectu distinctæ speciei, sed q. vnico simplicissimo habitu inclinatur & facili ter ad omnia scibilia: & in hoc sēsu falsissima est, vt probatur experientia, quæ cōstat nos faciles esse ad cognoscēda aliqua scibilia, & difficiles ad alia: q. accidit ex eo q. habeamus habitū inclinātē ad aliqua sine habitu inclinātē ad alia: ergo nō vno habitu inclinamur ad omnia.

Addo tamē, in hoc sensu non debere videri Thomistis hæc sententiā improbabilis aut mira: nā perfectō tā facile defendi potest, q. vnicus habitus indiuisibilis inclinatur ad omnia scibilia, quā quod vnicus habitus indiuisibilis se extendat ad omnes cōclusiones metaphysicas, aut ad omnes physicas, aut logicas; vnde cum ipsi hoc asserant, non debent negare probabiliter huius sententiæ.

78. *Secunda sententiā* est tot esse specie distinctas scientias, quot sūt obiecta materialia specie distincta, quæ per scientias arguuntur. Hæc à *Soto & Masio* tribuitur *Nominalibus*, & manifeste falsa asseritur à *Complutensibus*, non alia tamen ratione nisi quod omnes fatentur vnam esse Geometriam, vnam Theologiam; sed secundum hanc sententiā essent plures Geometriæ, quia sunt plures conclusiones distinctæ speciei, quæ attinguntur à Geometriæ: ergo cuiuslibet tali conclusioni correspondet distincta specie scientiæ, & consequenter erunt plures Geometriæ.

Verum hæc impugnatio nihil vrget; nam quando dicitur quod Geometria sit vna, hoc non intelligitur de vnitatē specifica, quāsi Geometria tota esset vnica qualitas simplex eiusdem speciei, quæ se posset extendere ad omnes conclusiones Geometricas; & qui sic id intelligunt, male intelligunt, & oportet Complutenses probare quod sic debeat intelligi. Intelligitur ergo de vnitatē aggregationis, vt magis patebit ex dicendis.

Itaque reuera hæc sententiā mihi verissima videtur, præsertim si in qualibet conclusione sit difficultas distincta, aut si præmissæ, ex quibus inferitur sint diuersæ rationis. Sed tamen non sufficit veritas huius sententiæ ad solutionem quæstionis principalis, quia adhuc manet examinandum, cur plures scientiæ distinctæ rationis dicantur integrare vnicam scientiam totalem, v.g. Metaphysicam, potius quam alia scientiā.

Tertia sententiā parū distat à precedenti, fatetur enim scientiam totalem quamlibet includere quidem plures

scientias specie distinctas, sed tamen non tot, quot sunt conclusiones distinctæ, vt dixit præcedens; nā existimant vnicum specie habitū posse deferuire ad plures passionēs de eodē obiecto demonstrandas, & cōsequenter inclinare ad diuersas cōclusiones. Ita *Toletus q. 3. proœm. Ogn. q. 1. art. Niger q. 1. 3. clypei.* Verū hæc diuersitas param facit ad propositū, quia adhuc æque manet examinandū, cur plures illæ scientiæ faciant vnicā scientiam. *Deinde* existimo esse falsum, quod vnicus habitus possit sufficere ad plures passionēs de obiecto eodem demonstrandas, quia bene potest quis esse facilis ad vnam passionem, sine facilitatē ad demonstrandam aliam, & consequenter habitus facilitans ad vnam non facili ter ad alteram.

79. *Quarta sententiā* tenet quālibet scientiā totālē, præsertim habitualē, esse vna per se simplicē qualitātē, & nō plures qualitates, nec cōstat ex pluribus qualitatibus. Hæc tenet *Complutenses*, qui dicūt eā procū dubio esse *S. Thomæ 1. 2. q. 54. art. 4.* & pro ea citant plures *Thomistas*. Quia vero difficillimum videtur ostēdere, cur vnus simplex habitus possit sufficere pro omnibus cōclusionibus metaphysicis, & nō possit etiā sufficere pro cōclusionibus physicis, ac mathematicis, propterea valde laborāt hi auctores in assignāda ratione, cur vnus simplex habitus extendat se ad solas, & omnes metaphysicas, & alius ad solas, & omnes mathematicas. *Ratio autem difficultatis* est hæc, quod in Metaphysica sint plures cōclusiones distinctissimæ rationis, & difficultatis, ex quibus aliquis potest scire qualdā habitualiter, & actualiter, & ignorare alias: ergo si hoc non obstat vnus habitus possit inclinare ad illas, similiter poterit vnus habitus inclinare ad cōclusiones metaphysicas, & physic. neq. videtur esse vlla ratio, cur nō possit, nisi q. cōclusiones phys. sūt distinctissimæ rationis à metaphysicis, & distinctissimas difficultates habēt.

Quod si dicatur, vnicū habitū simplicem posse sufficere ad omnes conclusiones metaphysicas, quia omnia obiecta istarū cōclusionū continentur sub vno obiecto adæquato, nimirum ente, ad quod illa omnia attribuuntur, manet adhuc difficultas, cur nō possit idē habitus extendere se ad cōclusiones physicas, quādoquidē corpus naturale, quod est obiectū adæquatum Physicæ, continetur sub ente, tanquam species eius, & possit consequenter ad ipsum attribui non minus quam substantiæ spirituales, quæ continentur sub ipso, attribuuntur ipsi.

80. *Ad hanc difficultatem tollendam*, & defendendā prædictā sententiā, *Thomistæ* cōmunitur, & nominatim *Complutenses* hic multa dicūt, quæ veritatis gratia nobis etiā examināda sūt. *Dicūt ergo primò* quod in obiecto formali scientiæ, hoc est illo obiecto, q. per se attingitur à sciētiā, duæ rationes sunt cōsiderandæ: ratio nimirum formalis quæ, quæ vocatur obiectū formale quod, & ratio formalis sub qua, quæ vocatur obiectū formale quo: ex his autem sciētiā specificatur à ratione formali sub qua, & non à ratione formali quæ v.g. visus versatur circa colorē, & tēdit in colorē, vnde ratio caloris est ratio formalis quæ; lux vero, aut idē modūs immutadi potentiā erit ratio formalis sub qua, à qua specificatur visus; nā quandoquidem visus tendat in plures colores, oportet vt habeat vnicā rationē specificatiuā, quæ ratio non potest esse ratio coloris, quādoquidē attingat plures rationes diuersas coloris, vt albedinē, & nigredinē: debet ergo esse aliud, nimirum, vt dixi, lux, vel idē modūs immutadi potētia. Quod autem hæc duæ rationes sint assignāda in obiecto sciētiæ probat ex eo, q. eadē cōclusio possit attingi per diuersas sciētiās: ergo præter rationē formale quæ, quā attingūt istæ diuersæ sciētiæ, debet assignari plures rationes formales sub qua, quarū vna specificet vna ex illis sciētiis, & alia alterā. Similiter plures cōclusiones spectāt ad eandem scientiam, quamuis habeāt diuersas rationes formales quæ; quia nimirum conueniunt in eadem ratione formali sub qua.

81. *Dicunt præterea*, obiectū scientiæ debere necessariò esse quid abstractū à materia: & quia triplex est materia, à qua potest obiectū sciētiæ abstrahi, hinc cōsiderat triplicē abstractionem à materia in obiectis scientiarum. Illæ tres materiæ sūt *materia singularis, materia scibilis, materia intelligibilis.* *Materia singularis* est ipsa singularitas, & ab

C c 2

Declaratio sententiæ Thomistæ.

Quo sēsu omnium scibilia vna sit scientia.

Tot sciētiæ quot cōclusiones distinctæ.

hac materia abstrahit omnis scientia; materia sensibilis sunt omnes qualitates sensibiles, quae sensibus percipiuntur corporeis, & ab hac abstrahit Mathematica, quae considerat quantitatem non considerando, an sit affecta ullis talibus qualitatibus; & etiam Metaphysica, quae non considerat tales qualitates, neque subiectum, ut afficitur illis. *Materia intelligibilis* est ipsa materia prima, & ab hac abstrahit Metaphysica, quae non considerat ipsam, nec aliquid dependens ab ipsa, ut ab ipsa dependens. Unde habemus tria genera scientiarum: *Primum* istius scientiae, quae abstrahit à sola materia singulari, & non abstrahit à materia sensibili aut intelligibili, & haec est Physica seu Philosophia naturalis; *alterum* istius scientiae, quae abstrahit & à materia singulari, & etiam à materia sensibili, non tamen ab intelligibili, ut Mathematica, quae considerat quantitatem, ut independentem à materia sensibili, non tamen ut independentem à materia intelligibili, hoc est à materia 1. *Tertium* denique istius scientiae, quae abstrahit ab omni materia, à singulari scilicet à sensibili, & ab intelligibili, ut Metaphysica, quae neque singularitatem, neque quantitatem, neque materiam primam cognoscit.

82. Hinc colligitur has abstractiones esse de ratione formali *sub qua*, & specificatiua scientiarum; unde necessarium, quae habet abstractiones diuersas, sunt scientiae specie diuersae. Sed quia sunt aliqua scientiae specie diuersae habentes eandem abstractionem à materia, ut v.g. Mathematica omnes, addit praeterea non sufficere hanc abstractionem ad specificationem scientiarum, sed requirunt ulterius pro specificatione inadaequato unitatem mediolorum, quibus acquiritur scientia, & per quam, quia per lumina diuersa, intellectus adiunatur ad eam habendam Itaque quando haec media sunt in ratione luminis diuersa, tunc scientiae erunt diuersae, quauis habeant eandem abstractionem à materia; quando vero & abstractio erit eadem & media eiusdem rationis, scientiae erunt eiusdem rationis specificae, & habitus facilitans ad illas erit vnica simplicissima qualitas; tunc autem media & principia erunt diuersae rationis, quando vnus ex ipsis non sequitur ad aliud, nec reducitur ad aliquod principium commune, & tunc erunt eiusdem rationis, quando vnus sequitur ex alio, aut vtrique; ex aliquo tertio. Sic intelligo hanc communissimam Thomistarum sententiam, in qua plurima sunt, quae maximam habent difficultatem, & nihil prorsus, quod sufficiat ad intentum, ut constabit ex eius impugnatione.

Impugnatio predictae sententiae. Non datur illa ratio sub qua in omnibus scientiis actualibus quae sufficiat ad eorum unitatem specificam.

83. *Impugnabitur autem efficacissime* probando non dari ullam rationem vniam *sub qua*, in qua conueniunt omnes conclusiones pertinentes ad vniam scientiam totalem v.g. Physicam, quae sufficiat ad identitatem specificam omnium cognitionum actualium, quae habentur de illis conclusionibus, ac consequenter ad identitatem specificam habitus inclinantis ad illas cognitiones.

Probatur ergo hoc primo, quia omnino absurdum videtur cognitionem physicam, quae cognoscitur calor expellente frigus, cum repraesentet calorem secundum rationem formalem caloris, & frigus secundum rationem formalem frigoris, esse eiusdem speciei cum cognitione, quae cognoscitur homo esse constans materia & forma, aut esse generabilis & corruptibilis; ergo non datur in cognitionibus actualibus physicis aliqua ratio vna *sub qua* sufficiens ad inferendam illam identitatem specificam istarum cognitionum. Probatur antecedens primo, quia nulla ratio, in qua istae duae conclusiones physicae, v.g. calor expellit frigus; homo est sensibilis, conueniunt, efficit quin cognitio prioris dicat essentialiter ordinem ad calorem, & negationem ordinis ad hominem, & cognitio posterioris dicat essentialiter ordinem ad hominem, & negationem ordinis ad calorem; ergo nulla ratio, in qua conueniunt potest efficere, quin istae cognitiones sint distinctae speciei quae, n. dicunt ordines ad diuersam speciem ex natura sua intrinseca, necessarium sunt distinctae speciei, ut videtur euidenter.

84. *Probatur secundum idem antecedens*, quia species intelligibilis impressa coloris est distinctae speciei à specie intelligibili repraesentante hominem aut frigus, non obstante quacumque conuenientia quam habet ista obiecta, & speciatim non obstante conuenientia, quam habet in eadem abstractione à sola materia singulari, quia illae species repraesentant colorem, & frigus, & hominem secundum proprias rationes suas, & dicunt ordinem ad illa, ut sunt distinctae in esse rei; &

etiam cognitiones, quae habentur his mediantibus de iisdem obiectis, repraesentant formaliter illa obiecta, secundum quod differunt, & ut sic dicunt ordinem ad illa; ergo non obstante quacumque conuenientia, quam habent ista obiecta, & praesertim non obstante conuenientia in eadem abstractione, adhuc istae cognitiones erunt distinctae rationis, & speciei. Et sane quicumque hoc negaret de cognitionibus, & diceret quod sunt eiusdem speciei, quia obiecta earum, licet sint in esse rei distinctae rationis, sunt tamen in esse sensibilis eiusdem rationis, eodem modo posset dicere quod illae species essent eiusdem speciei ob eandem rationem, quae aequae de speciebus ac de cognitionibus currit.

85. *Probatur tertio*, quia istae cognitiones habent diuersa obiecta formalia *qua* distinctae rationis, ut fatetur aduersarij, & illa obiecta ut sic distincta attinguntur per se primo à cognitionibus illis; ergo cognitiones specificantur ab illis saltem partialiter, & consequenter, ut obiecta sunt distincta, cognitiones etiam erunt distinctae. Probatur consequentia prima, quia non est potior ratio, cur diuersae rationes formales *sub qua*, v.g. diuersae abstractiones à materia diuersificent scientias, quam diuersae rationes formales *qua*: sed secundum aduersarios, ubi sunt diuersae rationes formales *sub qua*, cognitiones erunt distinctae speciei; ergo ubi erunt distinctae rationes formales *qua*, cognitiones erunt distinctae rationis.

Dices disparitatem esse, quod obiecta formalia *qua* constituent obiectum in esse rei, ratio vero formalis *sub qua* constituit obiectum in esse sensibilis, potius autem debet specificari scientia à ratione constitutiva obiecti in esse sensibilis, quam à ratione constitutiva in esse rei.

Contra primo, quia quamuis daremus quod scientia specificaretur à ratione *sub qua*, non tamen inde sequeretur quod omnes scientiae conuenientes in ratione illa *sub qua* deberent esse eiusdem speciei, modo haberent diuersas rationes formales *qua*, quia specificatio earum ab illa ratione *sub qua* consisteret in hoc, quod poneret illam rationem distinguenter ab omnibus aliis scientiis, quae non haberent eandem rationem formalem *sub qua*, quod concessum non iuvat praedictam scientiam.

86. *Contra secundum*, quia gratis, & absque fundamento asseritur quod ratio formalis *qua* non constituat obiectum partialiter saltem in esse sensibilis; imò patet manifeste quod sic, quandoquidem per ordinem ad illam rationem potest colligi, quod vna scientia distinguatur specie ab alia, quia ex eo quod diuersae sint rationes formales *qua*, sequitur diuersas exigi necessarium species intelligibiles impressas ad scientias quibus cognoscitur ille diuersae rationes.

Dices colligi optime quod ratio formalis *qua* non specificet villo modo scientiam primo, quia vnica ratio formalis *qua* attingitur per diuersas scientias: secundum, quia non specificat potentiam: ergo nec scientiam à paritate rationis. Probatur antecedens, quia alias vna potentia non posset tendere in diuersas rationes formales *qua*, quod falsum apparet in oculo, qui tendit in albedinem & nigredinem.

Contra primam probationem, quia quauis ratio formalis *qua* specificaret scientias in hoc sensu, quod quae haberet diuersas rationes formales *qua*, essent diuersae rationis, non inde sequeretur, quin diuersae scientiae possint tendere in eandem rationem formalem *qua*, modo haberent alia principia specificatiua: quoties autem diuersae scientiae tendunt in idem obiectum formale *quod*, aut in eandem rationem formalem *qua*, aderunt alia principia ex quibus desumi poterit distinctio earum, v.g. diuersa media aut alia aliqua principia similia; ergo ex eo, quod diuersae scientiae possint habere idem obiectum formale *quod*, non sequitur quin illud obiectum possit esse specificatiuum parziale, sed solum sequeretur, quod non esset specificatiuum totale.

87. *Contra secundam probationem*, nego antecedens, ad cuius probationem dico, vnicam potentiam bene posse tendere in diuersa obiecta sub diuersis rationibus specificatiuis, modo sint solū partialiter specificata: id quod euidenter patet de intellectu secundum ipsos aduersarios, qui tēdit in obiecta sub tribus illis abstractionibus, quas ipsi vocant rationes *sub qua* & specificatiuas; ergo similiter potest idem oculus tendere in diuersos colores sub diuersis rationibus specificatiuis, quod

Ratio formalis quae iuvat ad distinctionem scientiarum non minus quā ratio sub qua.

quod manifestius erit, si aduertatur, quo sensu istæ rationes formales *qua* sint specificatiuæ.

Quomodo rationes formales quæ sunt specificatiuæ sciētia. Itaque solū debet esse specificatiuæ in hoc sensu, quod quæcūq; potētia tendit in aliquā rationē formale *quæ*, in quā alia potētia non tendit, inde colligi possit, quod distinguatur ab illa alia potētia, nō vero in hoc sensu quod quælibet ratio formalis *qua* specificatiua determinet sibi unicā tātū potētiā. hæc autē specificatio haberetur, quāuis oculus haberet diuersas rationes formales *qua* specificatiuas, v.g. rationē particulatē albedinis & nigredinis; nā eo ipso quo potest rēdere in albedinē, in quā nō potest tendere auditus, optime colligitur distinctio ipsius ab auditu: & similiter eo ipso quo potest rēdere in nigredinē, in quā nequit audire idē rēdere, similiter colligitur distinctio ipsius ab auditu: sed ex eo quod rēdat in nigredinē, aut albedinē, nequit colligi distinctio ipsius ab intellectu, quia hic etiā rēdit in utrāq;

88. *Ex his patet manifeste*, q. nulla detur vna ratio *sub qua* in omnib. cōclusionib. sciētia vllius totalis, & specificatiuæ Physicæ, ex qua sequatur idēitas specificæ sciētiarū actualiū, quibus cognoscūtur. Hinc verō ulterius sequitur, quod nō detur vlla ratio *sub qua* in illis, ex qua sequeretur idēitas specificæ habitus inclinātis ad illas cognitiones: si. n. nō obstāte quacūq; tali ratione ipsæmet sciētia actuales sūt distinctæ speciei, etiā habitus erunt distinctæ speciei, maxime quandoquidē habitus inclinans ad vnam possit haberi cum difficultate assentiendi aliis cōclusionibus, vt cōtingit in casu nostro: neque enim qui facilis est ad vnam physicam cōclusionem sciendam, erit eo ipso facilis ad sciēdas ceteras, vt patet experientia, vnde manifeste ruit tota doctrina proposita ab aduersariis ab stābiliendā suā sententiam.

Improbatur secundò eadē doctrina & sententia, ostendēdo in particulari q. cōuenientia in eadē abstractione à materia, etiā si talē cōuenientiā haberēt omnes cōclusiones metaphysicæ aut physicæ, aut mathematicæ, nō sufficit ad hoc vt habeāt vnitatē specificam. Probat̃ur ergo hoc, quia omnes cōclusiones omnīū sciētiarū cōueniūt in eadē abstractione à materia singulari secūdu aduersarios, & tamē hoc nō sufficit ad hoc vt sciētia actuales aut habituales circa ipsas versatæ, sint eiusdē speciei, etiā secūdu aduersarios; ergo cōuenientiā in eadē abstractione à materia intelligibili, quā habēt omnes cōclusiones metaph. nō sufficit vt omnes cognitiones circa illas versatæ, sint eiusdē speciei. Cōsequētia patet à paritate rationis.

Dices disparitatē esse, q. ex omnib. sciētis, licet cōueniāt in eadē abstractione à materia singulari, quēdā habēt tamē discōuenientiā in aliis abstractionibus, q. sufficit ad ipsarū distinctionem specificā: sciētia autē omnes partiales metaphysicæ nō habēt discōuenientiā in vlla abstractione, & cōsequēter nō debēt distinguī specie.

89. *Cōtra primò*, quia licet nō discōueniant in aliqua abstractione, discōueniunt in aliis principiis vt in obiectis formalibus *quæ*; & in mediis quibus acquiruntur, & hæc discōuenientia tam sufficit ad earam distinctionē, quam discōuenientiā in aliquibus abstractionibus.

Cōtra secūdo, quia posset dici q. illa abstractio à materia singulari sit sola ratio specificatiua *sub qua*, & q. eeteræ abstractiones essēt materiales, & impertinētes ad specificationē, sicut aduersarii dicūt de obiectis formalib. *quæ*: hoc autē supposito, discōuenientiā in illis abstractionib. non argueret distinctionē sicut nec discōuenientia in obiectis formalibus *qua* arguit secūdu aduersarios.

Cōtra tertio, quia aliqua cognitio metaphysica rēdit in Deū, vt actū perfectissimū excludēt omnē potētiā materialē ac materialitatē, etiā metaphysicā, & aliqua alia rēdit in Angelū, vt potētiā & perfectibilē per formā à se realiter distinctā, sed cōsideratio Dei, vt sic, videtur esse magis abstracta à materia quā cōsideratio Angeli: ergo si discōuenientia in aliqua abstractione à materia sufficit ad distinctionē sciētiarū, Metaph. includet plures cognitiones & habit. distincte rationis cōtra aduersarios.

90. *Confirmatur hoc*: non est potior ratio cur discōuenientia in aliqua abstractione à materia sufficeret ad distinguēdas sciētias quā discōuenientiā in abstractione ab eadem potētiā: sed hæc non sufficit secūdu aduersarios, quia aliā Metaphysica ex iam dictis inclu-

deret plures scientias distinctæ speciei: ergo nec discōuenientia in abstractione à materia aliqua ad id sufficit.

Confirmatur secūdo, quia Deus nō est in eodē gradu immaterialitatis cū vlla substantia creata, maxime secūdu Thomistās, qui propterea negant ipsum posse cōnaturaliter videri ab vllō creato intellectu, & posse dari speciem creatam intelligibilem impressam eius: ergo sciētia, quæ habetur de Deo in Metaphysica, erit distinctæ speciei à sciētia, quæ habetur de quacūq; creatura. Probat̃ur cōsequētia, quia Deus, si sit magis immaterialis, magis abstrahit à materia: sed maior abstractio à materia sufficit ad diuersitatem scientiarum: ergo &c.

91. *Improbatur tertio eadē doctrina* ostendēdo, quod quāuis sciētia Metaphysica, Physica, & Mathematica distinguantur specie propter diuersas illas abstractiones, adhuc ramen neutra ex illis sit vna simplex qualitas, sed includat plurimas qualitates distinctas specie. Probat̃ur ergo hoc, quia secundum ipsosmet aduersarios possunt sciētiæ cōuenientes in eadem abstractione à materia esse diuersæ speciei, quando mediæ & principia, per quæ acquiruntur, sunt diuersæ rationis; & tunc sūt diuersæ rationis, quādo mediū vnius nō infertur ex medio alterius, nec utrūq; ex aliquo tertio: sed mediā, per quæ acquirūtur variæ cognitiones metaphysicæ & physicæ, sic se habēt: ergo Metaphysica & physica, & idē est de Mathematica & ceteris scientiis totalibus, includit multas species. Probat̃ur minor, quia mediū, per quod physica ostēdit dari tria principia corporalis naturalis in fieri; & duo in factō esse, est distinctissimæ rationis à medio, per quod ostēdit non posse dari vacuū, aut dari quatuor genera causarum, aut materiā primā posse vel non posse existere sine forma: nec hæc mediā sequūtur eo se inuicē aut ab alio tertio, sunt enim prorsus disparata; & idem de mediis, quibus Metaphysica ostēdit Angelū esse mobilē ad vbi & ad intellectiones ac volitiones, & Deum intelligere & velle absque mutatione.

Confirmatur, quia mediū sciētiæ propriē dictæ à priori est definitio subiecti, de quo aliquid sic scitur, sed certum est definitionem Angeli & descriptionē Dei & definitionem intellectionis & volitionis esse distinctissimæ rationis, & vnam non sequi ad alteram, nec ex aliquo tertio: ergo mediā scientiarū metaphysicarum sunt diuersæ rationis in sensu ipsorum aduersariorum.

92. *Improbatur quartò eadē doctrina*, ostendēdo nō posse sumi distinctionē Metaphysicæ, Physicæ, & Mathematicæ ab illis abstractionibus in sensu aduersariorū, quod sic ostēditur. Ideo secūdu ipsos Mathematica distinguitur à Physica, quia abstrahit à materia sēssibili, nō verò ab intelligibili, & ideo distinguitur à Metaph. quia nō abstrahit à materia intelligibili, quēadmodū Metaphysica abstrahit: sed Mathematica prorsus abstrahit à materia intelligibili: ergo falsū est principiū illud, vnde colligitur eius distinctio à Physica & metaphysica. Probat̃ur minor, quia materia intelligibilis est materia 1. vel substantia materialis secūdu aduersarios: Mathem. autē nullo modo cōsiderat alterutrā ex his: vnde quāuis nō daretur materia 1. vllō modo, nec substantia materialis, omnis sciētia Math. quæ habetur de quātitate prorsus esset eiusdē rationis ac est de factō, nec vllus Mathem. vt Math. cognoscit aut curat, utrū detur substantia materialis, necne, sed solū cōsiderat ipsā quātitatē secūdu se: ergo totaliter abstrahit Mathem. à materia intelligibili.

93. *Cōfirmatur hoc*, quia licet quātitas omnis de factō sit cōiuncta cū materia sēssibili, hoc est cū aliqua qualitate sēssibili, tamē Mathematica abstrahit à materia sēssibili, si nō cōsiderat quātitatē, vt sic cōiuncta est; & si cognitiones eius de quātitate essēt eodē modo veræ, si nō cōiungeretur ac sūt de factō cū cōiungitur: sed Mathematica nō cōsiderat materiā primā aut substantiam, cui cōiungitur quātitas de factō, & eodē modo cognitiones mathematicæ essēt veræ, ac si nō esset illis cōiuncta quātitas: ergo quāuis reuera cōiungatur, hoc tamē non obstāte Mathematica abstrahit à materia illa intelligibili.

Cōfirmatur hoc, quia Mathematica tā abstrahit à materia intelligibili, quā Arithmetica secūdu aduersarios: sed certū videtur, quod Arithmetica abstrahat à materia in-

Cc 3 telli

Impugnatio
secundum
d. prae.
missa doctrina.

Improbatio
quarta.

telligibili; nā numerus ternarius Angelorū, & quaternarius, & proportionēs eorum tam spectant ad Arithmetica quam numerus ternarius aut quaternarius rerum corporearum, & omnes demonstrationes Arithmeticae: & quae concludunt de numero Angelorum, ac de numero lapidū vel lignorū, & per accidens prorsus est ad Arithmetica, quod vnitates, quae sūt principia numeri ab ipsa considerati, sint vnitates corporales aut spirituales: sed numerus Angelorū abstrahit à materia intelligibili: ergo & numerus omnis cōsideratus ab Arithmetica, vt ab ipsa cōsideratur, & cōsequēter distinctio Arithmeticae & Mathematicae à Metaphysica nō debet desumi à diuersa abstractione à materia, seu ex eo quod vna abstrahat à materia intelligibili, & altera nō abstrahat.

Impugnā-
tia quin-
ta.

Dantur
plures ab-
straccio-
nes quā
tres.

94. *Improbatur quintò ostēdēdo esse plures abstractiones quā illas tres, ratione cuius deberēt plures sciētiae distinguī quā illae tres, quod ostēdō hoc modo:* Datur aliquod obiectū abstrahibile à materia singulari, & nō abstrahibile à materia sēnsibili, aut intelligibili, vt v.g. color, quatenus est accidēs cōnaturalē corporibus, datur obiectū abstrahibile à materia singulari & intelligibili, nō verò sēnsibili, vt idē color quatenus est determinatiū oculi ad visionē, aut intellectus ad intellectiōnē sui; datur etiā obiectū abstrahibile à materia sēnsibili & singulari, non verò intelligibili, vt quātitas, quatenus cōsideratur à Mathematica secūdu aduersarios. Datur deniq; obiectū abstrahibile à materia singulari, sēnsibili, & intelligibili, vt Angelus v.g. secūdu quod cōsideratur à Metaphysica: ergo datur quatuor abstractiones, seu abstrahibilitates à materia, quib⁹ debēt correspondere quatuor scientiae.

Confirmatur, quia nō est potior ratio cur scientia, quae habetur de quātitate, vt abstrahit à materia sēnsibili, sit distincta rationis à scientia, quae habetur de ipsa, vt cōcernit istam materiam, quā quod scientia, quae habetur de colore, vt abstrahit à materia intelligibili, sit distincta rationis à scientia, quae habetur de ipso, vt concernit illā materiam: sed alterutra ex istis scientiis nō debet spectare ad Physicam, aliās Physica includeret plures scientias distinctas contra aduersarios, nec vlla ex illis spectat ad Metaphysicam aut Mathematicam: ergo debet assignari aliqua alia scientia praefer illas tres & contentas sub illis. Plurima alia possent proponi contra praedictam sententiam & doctrinam, cui innititur: sed haec abunde sufficiunt, nisi superfluant in re tam clara ex se.

Vera sententia & resolutio questionis.

95. Vltima deniq; & vera sententia est, quā libet scientiam totalem tam actualē quā habituale, includere varias partes specie distinctas, ex quib⁹ integratur ipsa sciētia totalis, actualis quidē ex actib⁹, habitualis ex habitib⁹ partialib⁹ correspondētibus illis partib⁹. Quae sciētia est omnīu Scōrifiarū & recentiorū cōmuniter, & pater manifeste ex dictis tū hic, tū supra *quāst. proximali*, quae hic iterū nō sūt repetēda; sed solū est soluēda difficultas principalis huius questionis, cur nimirū omnes sciētiae metaphysicae dicātur facere vnā scientiā metaphysicā, & omnes sciētiae physicae dicātur facere vnā scientiā physicā, potius quā omnes scientiae partiales physicae & metaphysicae facerent vnā aliquam scientiam.

Cur om-
nes scien-
tia meta-
physicae
faciunt
vnā scien-
tia distin-
ctam à
physica.

96. *Respondeo* ergo, quantum est ex natura rei, certū esse omnes sciētias posse integrare aliquā vnā totale cōstatā ex omnib⁹ illis, quae etiā posset vocari vno nomine, si homines imposuissent vnū nomē ad illā significandā. Hoc tamen nō obstat, certū est plures sciētias partiales, nō obstat, quod distinguātur specie, habere nihilominus aliquā maiore cōuenientiā inter se, quā cū aliis sciētis, & ratione huius cōuenientiē posse in varias classes omnes sciētias diuidi, ponēdo in vna classe omnes sciētias, quae habēt aliquā peculiāre similitudinē inter se, & in alia alias nō habētes inter se illā priorē, sed aliā aliquam, & imponēdo nomina significatiua illā specialē similitudinē ei prorsus modū, seruata proportione, quo diximus res omnes posse in varia diuidi pradicamēta. Facta autē huiusmodi diuisione; aggregatū ex sciētis vnus classis potest dici vna integralis sciētia, & appellari vno nomē; & vnitas ipsius ac distinctio ab aliis sciētis positius in aliis classibus desūmi optime poterit ab illa ratione,

in qua cōueniūt obiecta eius, & ratio totalis: vnde colligi debet an sciētia aliqua spectet ad illam classē, seu ad aliā, erit ordo eius ad illam rationē, aut negatio talis ordinis: nā si habuerit talem ordinē, hoc est, si se extendat ad obiectum sub tali ratione, debet poni in illa classe; si nō dicat talē ordinē, debet poni in alia classe; & si illa ratio, in qua cōueniunt omnia illa obiecta, vocetur ratio *sub qua* formalis & specificatiua, nō erit id incōueniens, poteritq; dici totalis specificatiua in hoc sensu, quod omnes sciētiae respiciēt illam rationē distinguātur ab omnib⁹. quae nō respiciūt illā, & debeāt poni in illa classe, & appellari nomine illo appropriato sciētis spectantib⁹ ad illā classē, nō verò in illo sēlu, quod omnes sciētiae cōueniēt in illa ratione debeāt esse eiusdē speciei inter se, quia licet ab illa ratione nō possint habere diuersitatem, possunt tamē per ordinē ad alia principia.

97. Haec mihi videtur realissima solutio & declaratio huius rei, & iuxta eā. *Dico* sciētias illas partiales, quae agūt de substantiis spiritualibus & cōceptib⁹. cōmunibus illis ac rebus corporeis indagādō naturas earū per definitiones & descriptiones, habere hāc cōnexionē inter se, quod nō cōsiderēt aliquid corporeū, aut subiectū vllō modo sēnsibus; vnde omnes illae sciētiae possēt bene poni in vna classe distincta à classe, in qua reponūtur aliae sciētiae: & quia ratio, in qua cōueniūt, est ordo ad re nō corporeā, nec materialē, propterea cōuenientissimū nomē, quod imponeretur ipsi, quatenus sic cōuenirent inter se, & discōuenirent ab aliis sciētis, esset *Metaphysica* id est sciētia trāsnaturalis seu excedēs naturā, hoc est re materialē aut corporeā. Has ergo sciētias hoc nomine appellauit Philosoph⁹, & eas in vnā classē redegit, quā vocauit *Metaphysicā*, hoc est aggregatū ex sciētis omnib⁹ trāsnaturalibus; quare Metaphysica nō debet cōprehēdere vllā sciētiam de rebus corporalibus. Et hinc cessat difficultas illa, cur Metaphysica nō solū agat de ēte vt sic, sed etiā de aliquib⁹ speciebus eius, v.g. de Angelis, nō verò agat de aliis speciebus eius, nimirū de corpore naturalis; ratio. n. est, quod per Metaphysicā intelligāt Philosophi scientia, quae agit de rebus nō corporalibus ergo nulla sciētia appellata *Metaph.* potest agere de corpore.

98. *Rursus*, quia datur sciētiae plures de corporibus naturalibus pluribus, vt de corpore naturali vt sic, & speciebus eius, ac accidētibus ipsis cōnaturalibus per definitiones & descriptiones ipsarum, & quia omnes hae cōueniunt in hac ratione, quod respiciunt res naturales seu corporeas; propterea omnes tales in vnā classē redigi poterant, & aggregatum ex ipsis poterat vocari bene *Physica*, hoc est scientia naturalis, seu scientia de rebus corporeis, vt corporea sunt, aut de rebus dicentibus ordinem ad corpus, quatenus dicunt ordinem ipsum, & ita de facto à Philosophis factum est.

Rursus, quia dantur aliae scientiae plures de pluribus rebus non secundum naturam intrinsecam ipsarum secundum se consideratarum, sed secundum proportionem, quam plura ex ipsis habent ad inuicem, aut ad alia poterant etiam in aliam classē redigi, & ita factum est à Philosophis, dum ceteras huiusmodi scientias comprehendunt sub *Mathematica*. Haec est ratio adaequata diuisionis scientiae speculatiuae in tres illas species vulgatas, *Metaphysicam*, *Physicam*, & *Mathematicam*.

99. Quod si aliquis vellet alio modo diuidere scientias in alias & alias classes, nō esset id ipsi difficile posset enim in vnā classē ponere scientias de naturis substantiarum spiritualiū, in aliam, scientias de substantiis corporalibus cōlestibus; in aliā, eas quae essent de substantiis sublunariis; in aliā, sciētias, quae de accidentibus spiritualibus; in aliam, quae de corporalibus, in aliā, quae de numero, in aliā deniq; quae essent de proportionibus, &c. nec in hoc est aliqua realis difficultas.

Solet hic agi de diuisione sciētiae in *practicā* & *speculatiuā*: sed ex dictis in *quāst. proximali* quid nobis dicendū sit de vtriūsq; natura, & quomodo distinguātur, facile est colligere. Quare cū nihil aliud addēdū sit, tori Logicae finis est imponēdus, ad DEI Omnipotentis, B. Virginis MARIAE, omniumque SS. ac praecipue FRANCISCI, PATRITII, & ISIDORI gloriam ac honorē. Amen.

T R A C